

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТУВАННЯМ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ БАНКІВСЬКОЮ УСТАНОВОЮ ПАТ «ОЩАДБАНК»

другий (магістерський)

(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0722 – уфпс
072 Фінанси, банківська справа,
спеціальності страхування та фондовий ринок

(шифр і назва спеціальності)

Управління фінансами
освітньої програми підприємницьких структур

Я.П. Філіпенко

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів,
професор, д.е.н. Дятлова Ю.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та
фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Шапуров О.О..
(підпис)

“ _____ ” _____ 2023 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Філіпенко Ярославу Петровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою ПАТ «ОЩАДБАНК»

керівник роботи Дятлова Юлія Володимирівна, д.е.н., професор,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від _____ « 09 » _____ жовтня _____ 2023 р. № 1579-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретична частина

2. Аналітична частина

3. Рекомендації

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____
презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Дятлова Ю.В., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів		
2	Дятлова Ю.В., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів		
3	Дятлова Ю.В., професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розробка плану роботи.		
2.	Збір вихідних даних.		
3.	Обробка теоретичних джерел.		
4.	Розробка першого і другого розділу.		
5.	Розробка третього розділу.		
6.	Оформлення і нормоконтроль кваліфікаційної роботи.		
7.	Захист кваліфікаційної роботи.		

Студент _____
(підпис)

Я.П. Філіпенко _____
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

Ю.В. Дятлова _____
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

О.О. Шапуров _____
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра «Удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою ПАТ «ОЩАДБАНК»»: 94 с., 6 рис., 14 табл., 50 джерел, 5 додатків.

Ключові слова: КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКУ, КРЕДИТНА ПОЛІТИКА, РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ.

У кваліфікаційній роботі узагальнено теоретичні основи кредитної діяльності банку; розглянуто організаційно-економічну характеристику банку; проведено аналіз кредитної діяльності та кредитного ризику банку; запропоновано рекомендації щодо удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб ПАТ «ОЩАДБАНК» на засадах використання комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

Основні теоретичні та методологічні положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня методичних підходів і практичних рекомендацій, які можуть бути використані в діяльності банківської установи для удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб.

Значимість наукового результату полягає в удосконаленні управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою на засадах використання комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем.

Подальші дослідження можуть бути направлені на розроблення програмного забезпечення щодо удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб для використання банківською установою.

ABSTRACT

Master's qualifying paper «Improving the management of lending to individuals by the banking institution PJSC "OSCHADBANK"»: 94 pages, 6 figures, 14 tables, 50 references, 5 supplements.

Keywords: CREDIT ACTIVITY OF THE BANK, CREDIT POLICY, REGULATION OF CREDIT ACTIVITY, CREDIT RISK, CREDIT PORTFOLIO.

The qualification paper summarizes the theoretical foundations of the bank's credit activity; the organizational and economic characteristics of the bank are considered; an analysis of the bank's credit activity and credit risk was carried out; recommendations were offered for improving the management of lending to individuals of PJSC "OSCHADBANK" based on the use of a comprehensive model for evaluating the effectiveness of managing the bank's credit portfolio.

The main theoretical and methodological provisions outlined in the qualification work have been brought to the level of methodical approaches and practical recommendations that can be used in the banking institution's activities to improve the management of lending to individuals.

The significance of the scientific result lies in the improvement of the management of lending to individuals by a banking institution based on the use of a complex model for evaluating the effectiveness of credit portfolio management.

Further research can be directed to the development of software to improve the management of lending to individuals for use by a banking institution.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ.....	2
РЕФЕРАТ.....	4
ABSTRACT.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ.....	10
1.1 Сутність кредитної діяльності банківської установи	10
1.2 Методичні підходи щодо аналізу ефективності управління кредитною діяльністю банку	17
1.3 Нормативно-правове забезпечення ефективності кредитної діяльності банку	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОЩАДБАНК»...	29
2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК».....	29
2.2 Аналіз кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК».....	32
2.3 Аналіз кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК».....	46
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТУВАННЯМ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПАТ «ОЩАДБАНК».....	59
3.1 Оцінка комплексної моделі підвищення ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК».....	59
3.2 Застосування комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку в ПАТ «ОЩАДБАНК».....	71
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Загальновідомо, що кредитна діяльність банку є однією із найризикованіших напрямків і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів. Тому головним завданням менеджера банку є ефективне управління кредитною діяльністю банківської установи, що являє собою організацію кредитної діяльності таким чином, щоб вона давала максимальний прибуток при мінімальному ризику, який пов'язаний безпосередньо з механізмом надання і погашення кредитів.

Значний внесок у розробку питань кредитування комерційними банками зробили сучасні економісти заходу К.Ф. Блюмфілд, В. Лексис, Д. Мак Нотон, Е.Рід, С.П. Роуз, Дж.Ф. Сінкі. Дослідженню теорії та практики організації кредитних відносин за умов наближення до міжнародних стандартів банківського кредитування сприяють праці вітчизняних учених-економістів В.Л. Андрущенко, О.В. Васюренка, Я.В. Грудзевича, І.С. Гуцала, О.В. Дзюблюка, О.Т. Євтуха, Б.С. Івасіва, Т.Т. Ковальчука, В.Д. Лагутіна, І.М. Лазепка, Б.Л. Луціва, М.І. Мируна, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, О.В. Пернарівського, Л.О. Примостки, М.Ф. Пуховкіної, М.І. Савлука. Серед російських вчених слід назвати праці І.Т. Балабанова, Ю.І. Коробова, В.І. Колесникова, О.І. Лаврушина, А.І. Ольшаного, Г.С. Панової, В.В. Кисельова, В.М. Усоскіна, В.А. Челнокова та інших.

З всього вище наведеного випливає, що ефективне управління кредитною діяльністю банків є одним із важливих управлінських заходів, від якості проведення якого залежать фінансові результати діяльності установи, що і зумовлює актуальність оцінки ефективності управління кредитною діяльністю комерційного банку.

Метою дипломної роботи є дослідження ефективності управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою ПАТ «ОЩАДБАНК» та надання рекомендацій щодо його удосконалення.

Реалізація даної мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність кредитної діяльності банківської установи;
- виявити та систематизувати методичні підходи щодо оцінки ефективності управління кредитною діяльністю банку;
- дослідити нормативно-правове забезпечення управління кредитним ризиком;
- оцінити стан управління кредитною діяльністю ПАТ «ОЩАДБАНК» та її ефективність;
- надати рекомендації щодо удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою ПАТ «ОЩАДБАНК».

Предмет дослідження – науково-методичні підходи щодо удосконалення управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою.

Об'єктом дослідження є сфера економічних відносин, що виникають між державним банком та позичальниками в процесі кредитування фізичних осіб.

У роботі використано загально-наукові методи аналізу, синтезу при дослідженні та узагальненні вітчизняного досвіду з управління кредитним портфелем банку; системного аналізу – для вивчення й аналізу банківської діяльності і факторів, що обумовлюють ефективність управління кредитним портфелем банку. Для опрацювання інформації використано такі методи дослідження, як групування, порівняння, методи графічного зображення.

Інформаційною базою дослідження становлять нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків, зокрема, банківське законодавство, інструкції та положення НБУ, монографічні роботи і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, фінансова та статистична звітність ПАТ «ОЩАДБАНК» тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:
удосконалено:

процеси управління кредитуванням фізичних осіб банківською установою ПАТ «ОЩАДБАНК» на засадах використання комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні та методологічні положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня методичних підходів і практичних рекомендацій, які можуть бути використані банківською установою.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку регіонів України».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 94 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 6 рисунків та 5 додатків. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

1.1 Сутність кредитної діяльності банківської установи

Банківські установи виступають насамперед як кредитні інститути, які, з одного боку, залучають тимчасово вільні кошти, а з іншого – задовольняють за рахунок цих залучених коштів кредитні потреби підприємств, установ та населення.

Тему кредитної діяльності банку широко висвітлено в сучасній економічній літературі фінансово-банківського напрямку. При цьому її розглядають у різних аспектах: одні розглядають процеси кредитування з огляду на банківський або фінансовий менеджмент банку, другі – в аспекті мінімізації кредитного ризику банку, треті – з точки зору аналізу кредитної діяльності банку, інші автори приділяють більше уваги методиці здійснення кредитних операцій, а дехто – з урахуванням усіх дохідних і витратних факторів [8].

Але жоден із авторів не наводить чіткого визначення поняття «кредитна діяльність банку» та не розкриває її сутності, через що кожен сприймає цю дефініцію по-своєму, і вперш за все, з огляду на кінцеву мету дослідження.

Визначення поняття кредитної діяльності банку в більшості довідкових та енциклопедичних видань економічного спрямування відсутнє взагалі. Лише в «Енциклопедії банківської справи України» (голова редколегії - В.С. Стельмах) наведено дефініцію кредитної діяльності МБРР. Проте вона зводиться до характеризування кредитної діяльності цього банку як основної форми діяльності міждержавної інвестиційної інституції, викладу її спрямованості, історії розвитку й організаційних засад, отже, не вносить

ясності в розуміння економічної сутності базового економічного поняття «кредитна діяльність банку».

Найбільш повно розкривають сутність кредитної діяльності банку молоді вчені Малахова О.Л. та Тетенюк С.В. у своїй науковій праці: «...кредитна діяльність банку – комплексний процес із реалізації кредитних операцій із метою отримання прибутку, результатом якого є створення та розміщення на ринку кредитної послуги» [28].

З вищенаведеного терміну випливає логічна схема підпорядкованості базових понять кредитної діяльності банківської установи (рис. 1.1).

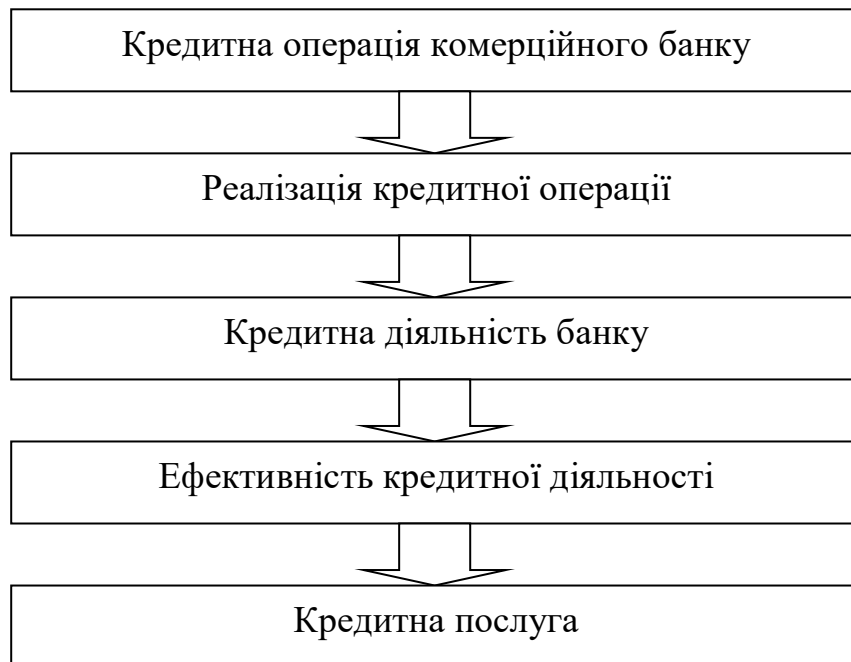

Рисунок 1.1 - Логічна схема підпорядкованості базових понять кредитної діяльності банківської установи

Таким чином, кредитна операція як сукупність дій, спрямованих на забезпечення всіх етапів кредитного процесу, та її реалізація виступає основою кредитної діяльності банків. Наслідком провадження кредитної діяльності банківської установи є створення кредитної послуги, якість якої залежить від ефективності здійснюваної банком кредитної діяльності. Вочевидь, що неефективна кредитна діяльність призведе до створення неякісної кредитної послуги, яка може спричинити певні фінансові втрати

банку та й узагалі ставить під сумнів саму можливість реалізації такої послуги.

У свою чергу, кредитна діяльність передбачає додержання комерційним банком діючого законодавства, економічних нормативів регулювання банківської діяльності та вимог НБУ стосовно формування обов'язкових, страхових і резервних фондів.

Банк надає кредитні послуги всім суб'єктам господарювання незалежно від форми власності чи від того, що позичальник є юридичною, зареєстрованою як суб'єкт підприємництва, чи фізичною особою, надаються кредити тільки в межах наявних ресурсів, якими володіє банк. У разі надання великого кредиту (такого, що перевищує 10% власного капіталу) комерційний банк у кожному такому випадку повинен сповіщати про це НБУ. Загальний розмір кредитів, наданих банком усім позичальникам, з урахуванням 100% позабалансових зобов'язань банку, не повинен перевищувати восьмикратного розміру власних коштів банку.

У сучасних умовах з метою забезпечення організації ефективної кредитної діяльності банки розробляють власну внутрішню кредитну політику та впроваджують практичні механізми її реалізації.

Кредитна політика банку визначає завдання й пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації власне кредитного процесу. Кредитна політика створює основу організації процесу банківського кредитування відповідно до загальної ринкової стратегії діяльності банку та повинна чітко визначати цілі кредитування, відповідне документально-методичне забезпечення та правила їх реалізації.

Кредитна політика розробляється з урахуванням стратегії і тактики банку в галузі управління активними операціями та визначає основні напрямки кредитної діяльності:

- стандарти і критерії діяльності банківських працівників, що відповідають за видачу кредитів;

- основні дії менеджерів, що приймають стратегічні рішення щодо кредитування;

- принципи оцінки та контролю за якістю управління кредитною діяльністю у банку.

Відповідальність за розробку кредитної політики та механізмів її реалізації покладається на Кредитний комітет, який очолює, як правило, перший керівник комерційного банку.

Розробка внутрішньої кредитної політики потребує від керівництва банку чіткого формулювання цілей кредитування і визначення, наскільки вони збігаються із загальною політикою і стратегією банку.

Важливим інструментом управління кредитною діяльністю комерційного банку є кредитний портфель. Кредитний портфель – сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку [1].

Залежно від мети банк формує кредитний портфель певного типу. Тип портфеля, в загальному вигляді, являє собою характеристику портфеля, засновану на співвідношенні прибутку та ризику. Основні типи кредитного портфеля дослідимо за допомогою табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Типи кредитного портфеля [27]

Тип портфеля	Характеристика портфеля
Портфель доходу	Портфель орієнтовано на кредити, що забезпечують стабільний дохід, отримання якого характеризується мінімальними ризиками та постійною своєчасною виплатою відсотків
Портфель ризику	Портфель складається переважно з кредитів із високим рівнем ризику
Збалансований портфель	Даний портфель уявляє собою раціональне поєднання кредитів різного типу, як високоризикованих так і кредитів із низьким рівнем ризику

З табл. 1.1 видно, що існують наступні типи кредитного портфеля: портфель доходу, портфель ризику, збалансований портфель. Слід зазначити, що ризиковий портфель характеризується підвищеним рівнем прибутковості при високому рівні ризику, тоді як, у портфелі доходу рівень прибутку є нижчим, однак й кредитні ризики є мінімальними. Збалансований кредитний портфель являє собою сукупність банківських кредитів та має структуру і фінансові характеристики, що лежать в межах вибору найбільш ефективного вирішення поєднання ризику і прибутковості.

Суб'єктами кредитування є юридичні або фізичні особи, які є дієздатними та мають матеріальні або інші гарантії здійснювати економічного, в тому числі кредитні угоди. На сьогодні існує наступна класифікація суб'єктів кредитування [13]:

- державні підприємства і організації;
- кооперативи;
- громадяни, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю;
- інші банки;
- інші господарства, включаючи органи влади, спільні підприємства, міжнародній об'єднання та організації.

За об'єктами кредитування кредитний портфель банку поділяється на такі види: портфель комерційних кредитів, інвестиційних, вексельних, іпотечних та споживчих кредитів. Наприклад, об'єктами кредитування юридичних осіб можуть виступати операції з покриття розриву в платіжному обороті, фінансування укладених контрактів, виплата заробітної плати співробітникам, придбання обладнання, житлове та комерційне будівництво та ін. До об'єктів кредитування фізичних осіб відносяться покупка нерухомості, рухомого майна, товарів народного споживання та ін. [27].

За строками кредитування виокремлюють кредити до запитання (онкольні) та строкові. У свою чергу, строкові кредити комерційних банків поділяються на короткострокові (строком до одного року), середньострокові (строком від одного до трьох років) та довгострокові (понад трьох років).

Окрім наведених у таблиці А.1 різновидів кредитних портфелів банківських установ, виокремлюють й інші їх різновиди: за ознакою диверсифікованості; в залежності від можливості банку вільно управляти своїм кредитним портфелем; за ознакою ризику. Дослідимо більш детально зміст кожної з переліченої ознаки кредитного портфелю банку.

За ознакою диверсифікованості розрізняють:

- диверсифікований кредитний портфель, що задовольняє вимогам портфельної, галузевої і географічної диверсифікації;
- концентрований кредитний портфель, що характеризується високою питомою вагою кредитів певного виду і високим ступенем ризиків концентрації.

Як правило, в умовах функціонування ринку позикових капіталів у кожній країні формуються норми концентрації кредитних вкладень банків в окремі галузі, регіони і за окремими групами позичальників. Якщо функціонування ринку позикових капіталів значно порушується, то у визначенні величини цієї норми велику участь бере держава [21].

Залежно від можливості банку вільно управляти своїм кредитним портфелем, можна виділити:

- некерований кредитний портфель. До нього включаються ті банківські кредити, видача яких здійснюється на виконання державних програм та відповідних нормативних актів. У результаті банк фактично втрачає можливість ефективного управління прибутковістю кредитного портфеля;
- регульований кредитний портфель – включає кредити, видані банком інсайдерам, в тому числі співробітникам банку і керівництву, а також афілійованим компаніям.

За ступенем ризику кредитний портфель поділяється на:

- «стандартні» кредитні операції;
- «під контролем» кредитні операції;
- «субстандартні» кредитні операції;

- «сумнівні» кредитні операції;
- «безнадійні» кредитні операції [22].

«Стандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є незначним.

«Під контролем» – це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації.

«Субстандартні» кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором.

«Сумнівні» кредитні операції – це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька.

«Безнадійні» кредитні операції – це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними.

Дослідження кредитного портфеля за рівнем ризику є дуже важливим заходом для будь-якої банківської установи, адже його стан безпосередньо впливає на рівень ліквідності банку. Зв'язок між ліквідністю банку та його кредитним портфелем можна виразити так: на рівень банківської ліквідності впливає як об'єм та якісний стан окремого кредиту, так і об'єм і якість кредитного портфеля банку в цілому. Розглядаючи дану залежність, можна навести залежність рівня ліквідності банку від об'єму та якості його кредитного портфеля.

Якщо ризик кредитного портфеля буде зменшуватися, то це автоматично призведе до поліпшення його якості, що спричинить зростання рівня ліквідності, а зростання кредитного ризику призведе до погіршення стану ліквідності банку і спричинить появу вже ризику ліквідності [13].

Покращити рівень банківської ліквідності можна за рахунок зміни якісного стану кредитного портфеля, шляхом зниження ризику кредитного портфеля, збільшення питомої ваги короткострокових кредитів у складі кредитного портфеля, шляхом зниження вартості кредитів та шляхом покращення рівня їх забезпечення.

1.2 Методичні підходи щодо аналізу ефективності управління кредитною діяльністю банку

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Саме аналіз кредитних операцій банку з погляду ступеня ризику, забезпеченості та дохідності лежить в основі аналізу якості активів, що, у свою чергу, є важливим напрямом рейтингової оцінки діяльності банку. Позикові операції являють собою один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції – це найбільш ризикований вид операцій банку. Кредитні операції формують його кредитний портфель.

Кредитні вкладення, або кредитний портфель комерційного банку, – сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу.

Постійний аналіз кредитної діяльності в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності, форм власності тощо. Результати аналізу дають змогу приймати рішення про зміну напрямів та методів кредитування.

Аналіз кредитної діяльності банку передбачає вирішення таких завдань:

- визначення ступеня та типу концентрації ризику кредитного портфеля, його відповідності зовнішньому покриттю і достатності створених резервів покриття фактичних і потенційних збитків;
- визначення кредитоспроможності позичальників з метою зниження кредитного ризику;
- визначення ефективності кредитних операцій, що дає змогу вибрати доцільний варіант розміщення ресурсів;
- зниження ризику неповернення позики.

Аналіз кредитної діяльності доцільно проводити в такій послідовності:

- 1) аналізуються масштаби кредитної діяльності банку порівняно з попередніми періодами;
- 2) оцінюється погашення наданих позик;
- 3) проводиться кількісне оцінювання структури кредитного портфеля залежно від різноманітних класифікаційних ознак;
- 4) аналізується рентабельність та прибутковість кредитних операцій;
- 5) оцінюється ефективність управління кредитним портфелем банку [10].

Аналіз кредитної діяльності банку доцільно починати з визначення місця, яке посідають кредитні операції в загальному обсязі активів банку, тобто необхідно дати загальну оцінку масштабів кредитної діяльності. Для цього розраховується коефіцієнт частки кредитів у загальних активах банку за формулою (1.1):

$$Ч_{кр} = V_{кр} : A_з \times 100 \%, \quad (1.1)$$

де $Ч_{кр}$ – частка кредитних вкладів у загальних активах банку, %;

$V_{кр}$ – загальна сума кредитних вкладень, млн. грн.;

$A_з$ – загальна сума активів банку, млн. грн.

Цей показник показує частку кредитних операцій у загальних активах банку і характеризує кредитну активність банку. Якщо даний коефіцієнт занадто високий, то це означає, що діяльність банку, можливо, недостатньо диверсифікована, що, у свою чергу, підвищує ризик у разі погіршення кредитного портфеля. Навпаки, коефіцієнт низький свідчатиме про те, що банк недостатньо використовує джерела фінансування у процесі формування прибуткових активів і тим самим обмежує свій прибутковий потенціал.

Банк, який занадто перевантажений позиками, має високий коефіцієнт частки позик у загальних активах. Показник понад 65% вважається високим. Ліквідні банки мають нижчий рівень цього коефіцієнта, але більшу частку коштів у короткострокових коштах грошового ринку та в інвестиційних цінних паперах, які, у свою чергу, можуть легко конвертуватися в грошові кошти, що потім можуть бути видані у формі позик.

Однією з головних проблем кредитної діяльності банків у сучасних умовах є несвоєчасне погашення наданих позик.

У процесі аналізу своєчасності повернення кредитів треба:

- 1) визначити загальну суму простроченої заборгованості за позиками банку і процентів за ними;
- 2) проаналізувати зміни цієї суми в динаміці;
- 3) розглянути структуру простроченої заборгованості у розподілі клієнтів;
- 4) проаналізувати давність її виникнення;
- 5) з'ясувати причини виникнення простроченої заборгованості у кожному випадку;
- 6) визначити суму і частку кредитів, погашених через рахунок прострочених позик у загальній сумі кредитів;
- 7) проаналізувати заходи, яких вживає банк для стягнення простроченої заборгованості і процентів.

Аналіз погашення позик проводиться за обсягом прострочених позик, переоформлених кредитів, резервів на покриття сумнівних боргів за кредитами та фактами списання безнадійних позик. Структура «кредитного портфеля» банку може вважатися задовільною у тому разі, якщо питома вага кредитів без забезпечення, сумнівних до повернення, прострочених і пролонгованих становить не більше 30%. За вищої частки «проблемних» кредитів кредитна діяльність банку оцінюється як «ризикована».

З метою недопущення виникнення простроченої заборгованості банки повинні проводити оперативний аналіз поточної (непростроченої) заборгованості. Контроль за термінами погашення позик ведеться в розрізі окремих позичальників за їх кредитними справами.

Контроль та оперативність при стягненні боргу передбачає обов'язок банку підтримувати з позичальником контакти протягом усього терміну користування позикою. Банк повинен уважно стежити за станом справ у клієнта і в разі виникнення у нього проблемних ситуацій, які можуть привести до несплати боргу, вжити відповідних заходів до захисту своїх інтересів.

Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі ступеня забезпеченості, галузевої структури, форм власності позичальників тощо, а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля.

Наступним етапом аналізу кредитної діяльності банку є дослідження рентабельності та прибутковості кредитних операцій.

Рентабельність кредитних операцій розраховується відношенням процентних доходів від кредитів до процентних витрат, пов'язаних із залученням ресурсів за формулою (1.2).

$$r_{кр} = E_{кр} : C_{рес} , \quad (1.2)$$

де $r_{кр}$ – рентабельність кредитних операцій;

$E_{кр}$ – дохід від кредитних операцій, млн. грн.;

$C_{\text{рес}}$ – процентні витрати на залучення ресурсів, млн. грн.

Цей показник характеризує ефективність обраної політики щодо регулювання співвідношення між ціною ресурсної бази та ціною розміщення ресурсів. Зростання даного коефіцієнта характеризує високу якість менеджменту в банку.

Прибутковість кредитних операцій розраховується діленням прибутку від кредитних операцій на середні кредитні вкладення за формулою (1.3):

$$p_{\text{кр}} = P_{\text{кр}} : \overline{V}_{\text{кр}} , \quad (1.3)$$

де $p_{\text{кр}}$ – прибутковість кредитних операцій;

$P_{\text{кр}}$ – прибуток від кредитних операцій, млн. грн.;

$\overline{V}_{\text{кр}}$ – середні кредитні вкладення за аналізований період, млн. грн.

Даний коефіцієнт показує, скільки отримано прибутку від кредитних операцій на кожну гривню, вкладену в кредитні операції. Зростання показника прибутковості кредитних операцій вищими темпами порівняно зі зростанням показника дохідності кредитних операцій свідчить про підвищення ефективності кредитних вкладень.

Аналіз будь-яких операцій повинен завершуватись оцінюванням їх ефективності. Ефективність управління кредитним портфелем банку визначається за співвідношенням між такими параметрами, як рівень дохідності та величина кредитного ризику портфеля [36].

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку розраховується за формулою (1.4):

$$kC = (d_{\text{кр}} - r_0) : IR , \quad (1.4)$$

де kC – коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем;

d – дохідність кредитного портфеля комерційного банку, %;

r_0 – безризикова процентна ставка, %;

IR – показник ризику кредитного портфеля банку, %.

Отже, за економічним змістом, запропонований коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем показує величину додаткових доходів, які одержить банк понад рівень облікової ставки НБУ, у розрахунку на одиницю взятого ним кредитного ризику. Чим вище його значення, тим ефективніше управління кредитним портфелем комерційного банку і розцінюється як більш привабливе [27].

Перед аналізом коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку, спершу слід розрахувати показники, які входять до складу досліджуваного коефіцієнта, а саме: дохідність та ризик кредитного портфеля банку.

Дохідність кредитного портфеля банку розраховується як відношення доходу від кредитних операцій до обсягу наданих кредитів за формулою (1.5):

$$d_{кр} = E_{кр} : V_{кр} \times 100\% , \quad (1.5)$$

де $d_{кр}$ – дохідність кредитного портфеля комерційного банку, %;

$E_{кр}$ – сума доходів за кредитними операціями, млн. грн.;

$V_{кр}$ – обсяг кредитного портфеля, млн. грн.

Даний коефіцієнт є універсальним показником, що характеризує ефективність вкладень у кредитні операції і показує, скільки банк отримує доходів з кожної гривні, вкладеної саме в кредитні операції. Його застосування дає змогу зробити порівняльний аналіз ефективності різних видів банківських операцій (операцій з цінними паперами, з валютою, лізингові операції тощо) і оптимізувати напрями використання банківських ресурсів, віддаючи пріоритети найдоходнішим видам діяльності.

Показник ризику кредитного портфеля банку знаходять як відношення суми резерву на знецінення кредитів банку до вартості всього кредитного портфеля за формулою (1.6):

$$IR = R_{кр} : V_{кр} \times 100\% , \quad (1.6)$$

де IR – показник ризику кредитного портфеля банку, %;

$R_{кр}$ – сума резерву на знецінення кредитів банку, млн. грн.;

$V_{кр}$ – обсяг кредитного портфеля, млн. грн.

Безризикова процентна ставка у формулі (1.4) показує рівень дохідності за кредитами, коли фактично відсутній ризик їх неповернення. Як правило, така ставка дорівнює базовій ставці, яка діє на певному кредитному ринку (LIBOR, ставка рефінансування, ставка з цінними паперами Уряду) [16].

Запропонована методика аналізу кредитної діяльності передбачає комплексний підхід до вивчення цього напрямку діяльності банку, дає змогу оцінити їх ефективність, намітити основні шляхи удосконалення управління активами банку та підвищити результативність банківського менеджменту.

1.3 Нормативно-правове забезпечення ефективності кредитної діяльності банку

На організацію процесу управління кредитною діяльністю банку суттєвий вплив має чинне законодавство, яке регулює здійснення кредитних операцій, шляхом визначення форм і видів кредитів, принципів та умов банківського кредитування.

Так, наприклад, Цивільним кодексом України регулюються договірні відносини з отримання гарантій та поручительства за кредитними операціями.

Головним законом, який регулює не тільки здійснення банківською установою процесу кредитування, але регулює й інші напрямки діяльності комерційних банків, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [37]. Згідно із ст. 49, зазначеного закону, визначаються права та обов'язки банку при виконанні ним кредитних операцій.

Важливе місце в здійсненні кредитної діяльності комерційних банків є нормативно-правові акти, які регулюють питання ліцензування банківських операцій. На сьогоднішній день, таким нормативно-правовим актом є Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів (далі – Положення № 306) [42]. Так, у главі 2 Положення № 306 зазначені основні положення щодо ліцензування банків, у главі 3 – описано процедуру надання відповідних ліцензій.

Однією з умов отримання ліцензії на здійснення банківських операцій є дотримання економічних нормативів, які наведені в Інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 (далі – Інструкція № 368) [41].

Нормативи кредитного ризику - економічні нормативи, встановлені Національним банком України з метою зменшення банківських ризиків, та недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. До них належать нормативи Н7, Н8, Н9, Н10 [29].

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Розмір кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента (або

групи пов'язаних контрагентів), до регулятивного капіталу банку. Значення нормативу Н7 складає не більше 25% [29].

$$Н7 = З_с : РК \times 100 \% \quad (1.7)$$

де Н7 – норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, %;

$З_с$ – сукупна заборгованість щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів), млн. грн.;

РК – регулятивний капітал банку, млн. грн.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів [29].

Кредитний ризик, який прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, вважають великим, якщо сума всіх вимог банку до цього контрагента (групи пов'язаних контрагентів) і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, становить 10% і більше регулятивного капіталу банку [29].

Н8 визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів, з врахуванням всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цих контрагентів, до регулятивного капіталу банку [29].

$$Н8 = З_в : РК \times 100 \% \quad (1.8)$$

де Н8 – норматив великих кредитних ризиків, %;

$З_в$ – сукупна заборгованість за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів), млн. грн.;

РК – регулятивний капітал банку, млн. грн.

Нормативне значення нормативу Н8 не повинно перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку [29].

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) встановлюється з метою обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого або непрямого впливу на діяльність банку [29].

Норматив Н9 розраховують як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера (групи пов'язаних інсайдерів) перед банком і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та регулятивного капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта Н9 не повинно перевищувати 5% [29].

$$Н9 = З_{ін} : РК \times 100 \% \quad (1.9)$$

де Н9 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, %;

$З_{ін}$ – сукупна заборгованість щодо одного інсайдера (або групи пов'язаних інсайдерів), млн. грн.;

РК – регулятивний капітал банку, млн. грн.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) встановлюється з метою обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів [29].

Норматив Н10 розраховується як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком і 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та регулятивного капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта Н10 не повинно перевищувати 30% [29].

$$Н10 = С_{ін} : РК \times 100 \% \quad (1.10)$$

де H_{10} – розмір кредитного ризику на одного контрагента, %;

$C_{ін}$ – сукупна заборгованість щодо всіх інсайдерів (або групи пов'язаних інсайдерів), млн. грн.;

РК – регулятивний капітал банку, млн. грн.

Важливе місце у процесі управління кредитним портфелем банку займає мінімізація ризиків, одним із способів реалізації чого є забезпечення заборгованості заставою. Питання, пов'язані із регулюванням відносин застави при проведенні кредитних операцій регулюються Законом України «Про заставу». Так, згідно із п.1 цього закону, застава є способом забезпечення зобов'язань. В силу застави кредитор має право в разі невиконання боржником забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами [38].

Таким чином, для здійснення ефективної кредитної діяльності, банківській установі необхідно дотримуватися чинного законодавства та внутрішніх положень, які безпосередньо регулюють процес організації кредитного процесу.

Висновки до розділу 1

Кредитна діяльність комерційних банків полягає в проведенні комплексу дій, що пов'язані із наданням та погашенням банківських позичок.

Надання позичок передбачає додержання банком діючого законодавства, економічних нормативів регулювання банківської діяльності та вимог НБУ стосовно формування обов'язкових, страхових і резервних фондів.

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку.

Аналіз кредитної діяльності доцільно проводити в такій послідовності:

1) аналізуються масштаби кредитної діяльності банку порівняно з попередніми періодами;

2) оцінюється погашення наданих позик;

3) проводиться кількісне оцінювання структури кредитного портфеля залежно від різноманітних класифікаційних ознак;

4) аналізується рентабельність та прибутковість кредитних операцій;

5) оцінюється ефективність управління кредитним портфелем банку.

З метою зменшення банківських ризиків Національний банк установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. До них належать нормативи Н7, Н8, Н9, Н10.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ПАТ «ОЩАДБАНК»

ПАТ «ОЩАДБАНК» на сьогоднішній день є одним з найбільших фінансових інститутів української держави, що має широко розгалужену мережу установ.

Це єдиний в Україні банк, що має закріплену законом державну гарантію повного збереження грошових коштів та інших цінностей громадян, довірених банку. Засновником банку являється держава в особі Кабміну України.

Банк утворений відповідно до розпорядження президента України №106, постанови Кабінету міністрів України №876 шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України. Банк є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України.

Організаційно-правова форма відповідно до внесених змін до п. 4 Статуту ПАТ «ОЩАДБАНК» – публічне акціонерне товариство (ПАТ). ПАТ «ОЩАДБАНК» є державним банком, в якому 100% статутного капіталу належать державі. Структура банку, відповідно до затвердженого статуту, будується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням.

Банк у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України: «Про банки та банківську діяльність», «Про Національний банк України», іншими законами України, нормативно-правовими актами НБУ та Статутом АТ «Ощадбанк».

На підставі банківської ліцензії № 148, виданої Національним банком, ПАТ «ОЩАДБАНК» має право здійснювати банківські операції, визначені законом України «Про банки та банківську діяльність». Відповідно до цих

документів бухгалтерський облік та фінансова звітність у банку ґрунтується на таких принципах: принцип безперервності, обачності, послідовності, відповідності доходів та витрат, автономності, превалювання сутності над формою, повного висвітлення, історично (фактичної) собівартості та періодичності.

На сьогодні АТ «ОЩАДБАНК» очолює ТОП-20 найбільш надійних банків України за версією журналу «Новое время» та інвестиційної компанії Dragon Capital. У рейтингу міжнародної аудиторської компанії «Делойт» ПАТ «ОЩАДБАНК» входить до ТОП-50 банків Центральної та Східної Європи та є найбільш стійким банком України за версією видання Forbes Україна. В найближчих планах АТ «Ощадбанку» – зміцнювати лідерські позиції на ринку. Продовжити модернізацію мережі установ банку, впровадити масштабну просвітницьку програму з переходу клієнтів на online-канали обслуговування. Збільшувати кількість банкоматів та терміналів самообслуговування. Нарощувати обсяги кредитування фізичних осіб, мікро, малого й середнього бізнесу, поступово зменшуючи частку великих компаній у своєму кредитному портфелі. Ощадбанк сьогодні - це 2650 відділень, майже 3240 банкоматів. До процесингу банку підключено понад 45 тис. торговельних POS-терміналів. Понад 2,7 мільйона клієнтів Ощадбанку зареєструвались і користуються онлайн-банкінгом «Ощад 24/7».

«Місія Ощадбанку – змінюватись та ініціювати позитивні зміни в країні, бути банком першого вибору, емоційно близьким кожному українцю.

Стратегічна мета – бути прибутковим, комерційно орієнтованим банком з високою стійкістю бізнесу, лідером у частині інновацій та задоволення клієнтських потреб.

Банк наразі керується у своїй діяльності Стратегією розвитку Ощадбанку на 2018-2022 роки, схваленою вищим органом управління – Кабінетом Міністрів України – в лютому 2018 року.

Стратегію Ощадбанку розраховано на період п'ять років: з 2018 до 2022 року включно. Вона передбачає диверсифікацію та зростання бізнесу на

основі якісного задоволення клієнтських потреб, внутрішньої оптимізації структури та процесів, розвитку цифрових каналів обслуговування клієнтів з поступовим виходом на високу й стабільну прибутковість до 2022 року. Банк послідовно рухається вказаним шляхом.

Виконання Стратегії є предметом постійної уваги з боку наглядової ради Ощадбанку, яка регулярно розглядає стан її виконання на своїх сесіях. Наразі під керівництвом наглядової ради відбувається перегляд чинної стратегії з огляду на поточні реалії та оновлені прогнози макросередовища й посилення наголосу на фінансовій результативності державних банків.

Аналіз фінансових показників Ощадбанку за підсумками 2019 року дає можливість стверджувати, що банк послідовно дотримується вектора розвитку, заданого стратегією (якою встановлено стратегічні цілі в межах вказаного вище часового горизонту, тобто на період до 2022 року включно).»

Стратегія розвитку Ощадбанку передбачає пріоритети, які наведені на рис. 2.1.

Рисунок 2.1 - Стратегія розвитку Ощадбанку

«Стратегія розвитку в чинній редакції, якою наразі керується банк, встановлює стратегічні цілі та показники їх досягнення. Ключовими стратегічними цілями до 2022 року визначено:

1. Зростання активів, у т. ч. кредитного портфеля, а саме:
 - зростання загальних активів;
 - зростання кредитного портфеля роздрібного бізнесу – досягнення частки ринку на рівні 11-13%;
 - зростання кредитного портфеля ММСБ – досягнення частки ринку на рівні 7-10%;
 - зростання кредитного портфеля корпоративного бізнесу – досягнення частки ринку на рівні 18%.
2. Зниження вартості ризику (COR).
3. Підвищення дохідності капіталу (ROE).
4. Зниження співвідношення витрат до доходів (CIR)».

Наразі триває перегляд стратегії, що передбачає також коригування показників досягнення стратегічних цілей (при тому, що стратегічні цілі залишаться незмінними).

2.2 Аналіз кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК»

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Саме аналіз кредитної діяльності банку лежить в основі аналізу якості активів, що, у свою чергу, є важливим напрямом рейтингової оцінки діяльності банку. Позикові операції являють собою один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції - це найбільш ризикований вид операцій банку. Кредитні операції формують його кредитний портфель.

Аналіз кредитної діяльності банку доцільно починати з визначення місця, яке посідають кредитні операції в загальному обсязі активів банку,

тобто необхідно дати загальну оцінку масштабів кредитної діяльності. Для цього розраховується коефіцієнт частки кредитів у загальних активах банку.

Цей коефіцієнт показує частку кредитних операцій у загальних активах банку і характеризує кредитну активність банку.

Розрахуємо та проаналізуємо масштаби кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» на період з 2020 по 2022 рр.

$$Ч_{кр} (2020 \text{ р.}) = 133604 : 176842 \times 100 \% = 75,55 \%;$$

$$Ч_{кр} (2021 \text{ р.}) = 159173 : 212813 \times 100 \% = 74,8 \%;$$

$$Ч_{кр} (2022 \text{ р.}) = 189314 : 258611 \times 100 \% = 73,2 \%.$$

Кредитна активність ПАТ «ОЩАДБАНК» наведена в табл. 2.1.

Значення коефіцієнту є занадто високим (перевищує допустимі 65%). Це означає, що у структурі активів ПАТ «ОЩАДБАНК» кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому. У динаміці значення коефіцієнту має тенденцію до зниження, що є позитивним явищем (за аналізований період знизився на 2,35 в.п. або на 3,11 %).

Таблиця 2.1 - Аналіз масштабів кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 по 2022 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
				млн. грн.	%
1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6
1.Кредитні вкладення, млн. грн.	133604	159173	189314	55710	141,70
2.Загальні активи, млн. грн.	176842	212813	258611	81769	146,24
3.Питома вага кредитів у загальних активах, %	75,55	74,8	73,2	-2,35	96,89

Основні принципи побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішень про кредитування клієнтів, а також вимоги до кредитного портфеля та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику ПАТ «ОЩАДБАНК».

Однією з головних проблем кредитної діяльності банків у сучасних умовах є несвоєчасне погашення наданих позик. Аналіз стану погашення кредитів проводиться за допомогою табл. Б.1.

Як видно з даних табл. Б.1, погашення наданих позик у 2022 році порівняно з попередніми роками погіршився. Так, обсяг непрострочених кредитів станом за аналізований період збільшився на 13073 млн. грн. або на 11,89 %. Частка прострочених, але незнецінених кредитів у загальному обсязі позик збільшився на 0,88%. Прострочені, але незнецінені кредити включають забезпечені кредити, справедлива вартість забезпечення за якими покриває прострочені платежі за процентами та основною сумою боргу. Що стосується сумнівних кредитів до повернення, то їх обсяг у 2022 році порівняно з попереднім роком збільшився на 26749 млн. грн. або на 42,85%. Враховуючи

факт існування безнадійної заборгованості, банк повинен проводити відповідні дії щодо очищення кредитного портфеля від таких кредитів, тим самим підвищуючи його якість.

Рисунок 2.2 - Динаміка погашення наданих позик ПАТ «ОЩАДБАНК» з 31.12.2020 по 31.12.2022 рр., млн. грн.

Дослідимо динаміку та структуру кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за суб'єктами кредитування (табл. 2.2).

Як свідчать дані таблиці протягом досліджуваного періоду існувала чітка тенденція щодо підвищення обсягів кредитування ПАТ «ОЩАДБАНК», що є позитивним явищем, адже кредитування – головне джерело отримання прибутку банком. Так, станом на 31.12.2020 року обсяг виданих банком кредитів склав 154220 млн. грн., станом на 31.12.2021 року – 180714 млн. грн., станом на 31.12.2022 року – 217689 млн. грн., темп росту за період аналізу склав 141,15%.

Таблиця 2.2 - Динаміка та структура кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за суб'єктами кредитування за період з 2020 р. по 2022 р.

Назва статті	Значення станом на						Темп росту за період аналізу, %
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		
	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	
1. Кредитування юридичних осіб	126496	82,02	151440	83,80	186445	85,65	147,39
2. Кредитування фізичних осіб	27724	17,98	29274	16,20	31244	14,35	112,70
3. Усього виданих кредитів	154220	100,00	180714	100,00	217689	100,00	141,15

Динаміка кредитного портфелю ПАТ «ОЩАДБАНК» за досліджуваний період наведена на рисунку 2.3.

Динаміка та склад кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за суб'єктами кредитування наведено на рис. 2.4. Як можна побачити з наведеного рисунку, найбільшу питома вагу у кредитному портфелі банку займають кредити юридичних осіб. Так, станом на 31.12.2022 року обсяг кредитування юридичних осіб склав 186445 млн. грн., що складає 85,65 % від загального обсягу наданих кредитів. Темп росту кредитування юридичних осіб за період аналізу склав 147,39 %. Така висока питома вага кредитування юридичних осіб банківською установою свідчить про задовільну структуру кредитного портфелю з точки зору галузевої диверсифікації.

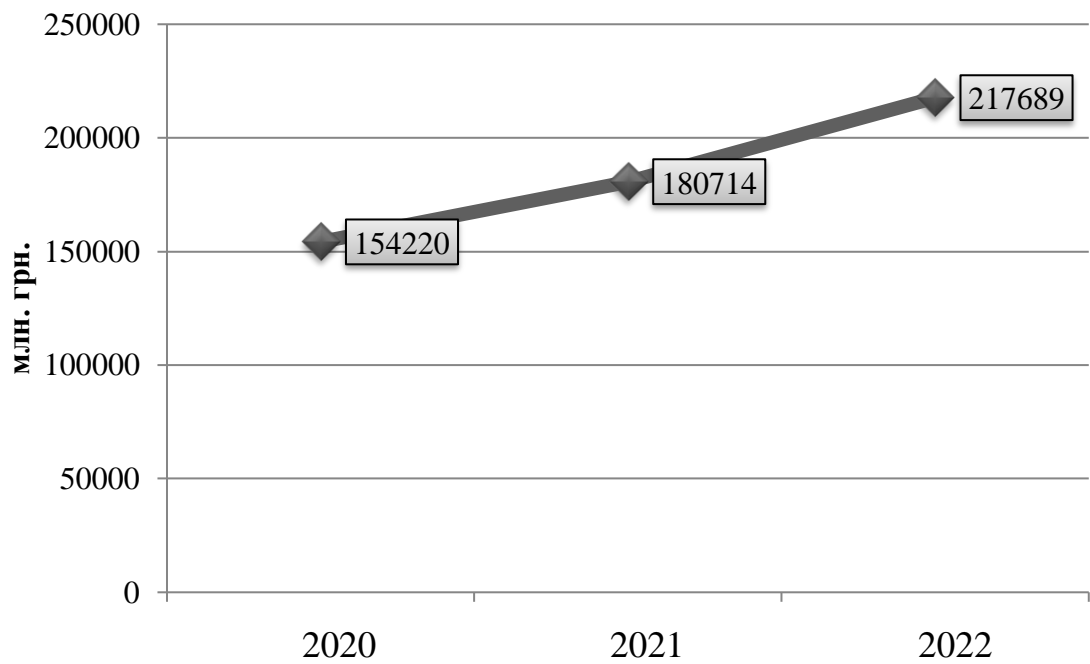

Рисунок 2.3 - Динаміка кредитного портфелю ПАТ «ОЩАДБАНК» на період з 2020 р. по 2022 р.

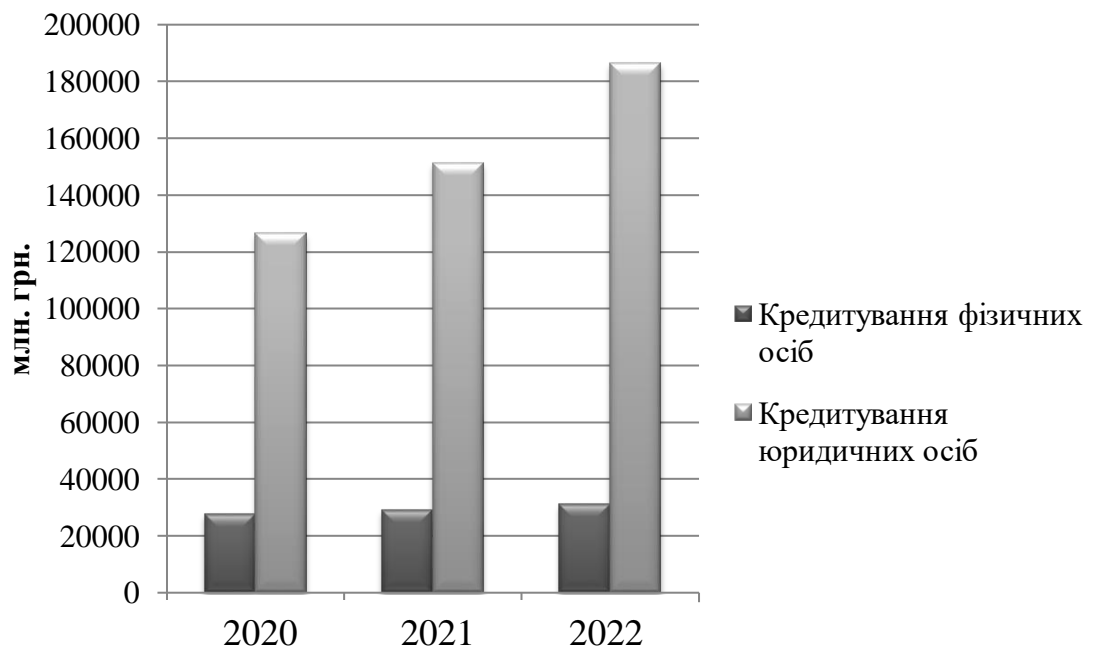

Рисунок 2.4 - Динаміка та склад кредитного портфелю ПАТ «ОЩАДБАНК» за суб'єктами кредитування за період з 2020 р. по 2022 р.

Дослідимо як змінювалися відсоткові ставки у розрізі різних валют, у яких надавалися кредити (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 - Динаміка зміни відсоткових ставок за кредитами банку ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р., %

Назва статті	Значення станом на						Зміна за період, +/-	
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Фіз.ос.	Юр.Ос.
	Фіз.ос.	Юр.ос.	Фіз.ос.	Юр.ос.	Фіз.ос.	Юр.Ос.		
Гривня	30%	13%	36%	14%	43%	16%	+13%	+3%
долари США	14%	10%	13%	10%	15%	9%	+1%	-1%
Євро	17%	10%	17%	10%	18%	11%	+1%	+1%

Дані табл. 2.3 свідчать про те, що найвища відсоткова ставка встановлюється за кредитами, які видаються у національній валюті. Так, станом на 31.12.2020 року ставка за кредитами, що надані у гривні фізичним особам, складає 30% річних, юридичним особам – 13% річних, станом на 31.12.2021 року – 36% річних та 14% річних відповідно, на 31.12.2022 року – 43% річних та 16% річних відповідно. За аналізований період рівень відсоткової ставки за кредитами, які видаються у національній валюті фізичним особам, підвищився на 13 в.п., юридичним особам – на 3 в.п. Розмір відсоткових ставок за кредитами, які надавалися у доларах США та євро, мав тенденцію до незначного підвищення на 1 в.п.

Підвищення ставки кредитування можна пояснити впливом різноманітних чинників як на рівні держави, так і на рівні банківської установи.

До макроекономічних чинників відносять:

- розмір облікової ставки НБУ;
- темп інфляції у країні;

- попит на банківські кредити;
- ставки банків-конкурентів та ін.

До мікроекономічних чинників відносять:

- параметри кредиту (його розмір, цільове призначення, строк кредитування);
- оцінений рівень ризику від здійснення кредитування;
- якість застави за кредитом;
- витрати на оформлення кредиту і контроль за станом кредитної заборгованості;
- характер відносин між банком і клієнтом;
- норма прибутку від інших активних операцій.

Розглянемо більш детально структуру кредитного портфеля банку за виданими кредитами (табл. В.1).

Найбільший обсяг кредитів було надано юридичним особам. За період аналізу обсяг кредитування юридичних осіб збільшився на 59784 млн. грн., темп росту складав 148,18 %. Така тенденція є позитивною для банківської установи та для економіки країни в цілому, адже свідчить про підвищення доступності кредитів для підприємств.

Велику питому вагу у структурі кредитування банку мають кредитні картки надані фізичним особам. Станом на 31.12.2020 року обсяг виданих кредитних карток ПАТ «ОЩАДБАНК» складав 21900 млн. грн. (11,65% у загальному обсязі кредитування), на 31.12.2021 року – 22092 млн. грн. (12,22%), станом на 31.12.2022 року – 20884 млн. грн. (9,59%). Тобто, за період аналізу обсяг виданих кредитних карток банком зменшився на 1016 млн. грн., або на 4,64%.

Вагому питому вагу у кредитному портфелі банку займає також надання іпотечних кредитів фізичним особам. Так, станом на 31.12.2020 року обсяг надання іпотечних кредитів банком складав 3373 млн. грн. (2,19 % у загальному обсязі кредитування), станом на 31.12.2021 року – 5228 млн. грн.

(2,89%), на 31.12.2022 року – 8099 млн. грн. (3,72%). Тобто, за період аналізу обсяг кредитування за даним напрямком кредитування збільшився на 4726 млн. грн., або на 140,11%. Таке зростання іпотечного кредитування населення, є позитивним явищем, адже свідчить про підвищення ефективності програм кредитування, що пропонує банківська установа клієнтам та росту довіри населення до комерційного банку.

Аналіз галузевої структури дає змогу визначити їх галузеву диверсифікацію. Як видно з даних табл. В.2, найбільший обсяг кредитування банку припадає на такі види діяльності як діяльність у сфері торгівлі та у сфері надання кредитів фізичним особам.

Станом на 31.12.2020 року обсяг кредитування банківською установою торгівлі нафтопродуктами та феросплавами склав 42510 млн. грн. та 18649 млн.грн. відповідно (27,56 % та 12,09% у загальному обсязі кредитування), станом на 31.12.2021 року – 40603 млн. грн. та 24807 млн.грн. відповідно (22,47 % та 13,73% у загальному обсязі кредитування), станом на 31.12.2022 року – 40645 млн. грн. та 32508 млн.грн. відповідно (18,67 % та 14,93 % у загальному обсязі кредитування). За період аналізу відбулося зниження обсягів кредитування торгівлі нафтопродуктами на 1865 млн. грн. (або на 4,39%) та підвищення обсягів кредитування торгівлі феросплавами на 13859 млн. грн. (або на 74,31%).

Суттєво підвищилися за аналізований період обсяги кредитування комерційної діяльності. Так, обсяг кредитування комерційної діяльності станом на 31.12.2022 року складав 17627 млн. грн. (8,1 % у загальному обсязі кредитування), що більше на 10569 млн. грн. ніж на 31.12.2020 року. Темп росту за період аналізу склав 249,74 %. Таким чином, порівняно з попередніми періодами структура кредитних вкладень банком досить суттєво змінилася, через підвищення більш ніж вдвічі кредитування комерційної діяльності.

Згідно річного звіту ПАТ «ОЩАДБАНК» станом на 31.12.2022 року кредити, видані позичальникам в Україні, крім позичальників, які

займаються торгівлею нафтопродуктами чи промисловим виробництвом та хімічною промисловістю, у сумі 74508 млн. грн. (на 31.12.2021 року – 53339 млн. грн.), були забезпечені корпоративними правами на частки (акції) цих позичальників або їхніх поручителів заставною вартістю 66132 млн. грн. (на 31.12.2021 року – 50075 млн. грн.). Ці кредити забезпечені корпоративними правами на акції компаній, які є резидентами України, Європейського Союзу та Центральної і Східної Європи; договори застави укладені відповідно до законодавства Великої Британії. Крім того, ці кредити забезпечені товарно-матеріальними запасами та іншими активами [45].

Проаналізуємо рентабельність та прибутковість кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» на основі вибраних даних із щоквартальних звітів та щорічної звітності банку станом на 2020, 2021, 2022 рр. (табл. 2.4).

Рентабельність кредитних операцій може бути розрахована відношенням процентних доходів від кредитів до процентних витрат, пов'язаних із залученням ресурсів (див. формулу 1.2).

Таблиця 2.4 - Вихідні дані для аналізу рентабельності та прибутковості кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р., млн. грн.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абс. відхил.
1	2	3	4	5
Кред. вклад. за I квартал	121023	14729	186706	65683
Кред. вклад. за II квартал	125762	146888	179564	53802
Кред. вклад. за III квартал	129183	150423	181362	52179
Кред. вклад. за IV квартал	142548	161339	189147	46599

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
Процентні витрати на залучення ресурсів	13326	17897	27159	13833
Дохід від кредитних операцій	20978	25065	29738	8760

До витрат на залучення ресурсів належать: кошти клієнтів на поточних рахунках; депозити юридичних і фізичних осіб; залишки на кореспондентських рахунках; кошти, що їх залучають з міжбанківського ринку (міжбанківський кредит); кошти, отримувані від продажу цінних паперів тощо.

Рентабельність кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» у період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р. складала:

$$r_{кр} (2020 \text{ р.}) = 20978 : 13326 = 1,574;$$

$$r_{кр} (2021 \text{ р.}) = 25065 : 17897 = 1,401;$$

$$r_{кр} (2022 \text{ р.}) = 29738 : 27159 = 1,095.$$

Прибутковість кредитних операцій розраховується діленням прибутку від кредитних операцій на середні кредитні вкладення (див. формулу 1.3).

Прибуток від кредитних операцій розраховується за формулою:

$$P_{кр} = E_{кр} - C_{рес} , \quad (2.12)$$

де $P_{кр}$ – прибуток від кредитних операцій, млн. грн.;

$E_{кр}$ – дохід від кредитних операцій банку, млн. грн.;

$C_{рес}$ – витрати на залучення ресурсів банку, млн. грн.

Визначимо, який прибуток від кредитних операцій отримав ПАТ «ОЩАДБАНК» за аналізований період:

$$P_{кр} (2020 \text{ р.}) = 20978 - 13326 = 7652 \text{ (млн. грн.)};$$

$$P_{кр} (2021 \text{ р.}) = 25065 - 17897 = 7168 \text{ (млн. грн.)};$$

$$P_{кр} (2022 \text{ р.}) = 29738 - 27159 = 2579 \text{ (млн. грн.)}.$$

Середню суму кредитних вкладень за період можна знайти виходячи з даних про розмір кредитних вкладень за кожний квартал за формулою:

$$\overline{V}_{кр} = (0,5 \times V_{кр} \text{ за I квартал} + V_{кр} \text{ за II квартал} + V_{кр} \text{ за III квартал} + 0,5 \times V_{кр} \text{ за IV квартал}) : 3 \quad (2.13)$$

де $\overline{V}_{кр}$ – середня сума кредитних вкладень за аналізований період, млн. грн.;

$V_{кр}$ за I квартал, $V_{кр}$ за II квартал, $V_{кр}$ за III квартал, $V_{кр}$ за IV квартал – сума кредитних вкладень за I, II, III та IV квартал відповідно, млн. грн.

Розрахуємо середню суму кредитних вкладень ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р., використовуючи вибрані дані із щоквартальних звітів ПАТ «ОЩАДБАНК» (див. табл. 2.7):

$$\overline{V}_{кр} (2020 \text{ р.}) = (0,5 \times 121023 + 125762 + 129183 + 0,5 \times 142548) : 3 = 128910 \text{ (млн. грн.)};$$

$$\overline{V}_{кр} (2021 \text{ р.}) = (0,5 \times 14729 + 146888 + 150423 + 0,5 \times 161339) : 3 = 150782 \text{ (млн. грн.)};$$

$$\overline{V}_{кр} (2022 \text{ р.}) = (0,5 \times 186706 + 179564 + 181362 + 0,5 \times 189147) : 3 = 182951 \text{ (млн. грн.)}.$$

Прибутковість кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» у період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р. складала:

$$p_{кр} (2020 \text{ р.}) = 7652 : 128910 = 0,059;$$

$$p_{кр} (2021 \text{ р.}) = 7168 : 150782 = 0,048;$$

$$p_{кр} (2022 \text{ р.}) = 2579 : 182951 = 0,014.$$

Розглянемо рентабельність та прибутковість кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» (табл. 2.5). Розмір рентабельності кредитних операцій

(відношення доходу до витрат) станом на 31.12.2020 року склав 1,574, станом на 31.12.2021 року – 1,401, станом на 31.12.2022 року – 1,095. Таким чином, за досліджуваний період відбулося зниження цього показника на 0,479.

Розмір прибутковості кредитних операцій станом на 31.12.2020 року склав 0,059, станом на 31.12.2021 року – 0,048, станом на 31.12.2022 року – 0,014. Таким чином, за досліджуваний період відбулося зниження цього показника на 0,045. Це можна пояснити погіршенням економічної ситуації країни.

Таблиця 2.5 - Аналіз рентабельності та прибутковості кредитних операцій ПАТ «ОЦАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення
1. Дохід від кредитних операцій, млн.грн.	20978	25065	29738	+8760
2. Середні кредитні вкладення, млн.грн.	128910	150782	182951	+54041
3. Витрати на залучення ресурсів, млн.грн.	13326	17897	27159	+13833
4. Прибуток від кредитних операцій, млн.грн. (п.1 - п.3)	7652	7168	2579	-5073
5. Рентабельність кредитних операцій (п.1 : п.3)	1,574	1,401	1,095	-0,479
6. Прибутковість кредитних операцій (п.4 : п.2)	0,059	0,048	0,014	-0,045

Починаючи з 2021 року, НБУ запровадив надзвичайний режим роботи банківської системи на території Донецької та Луганської областей, а також Автономної Республіки Крим. Згідно з Указом Президента України було призупинено надання державних послуг, бюджетне фінансування та усі банківські операції на непідконтрольних Урядові України територіях Східної України, що в подальшому мало вплив на погіршення економічної ситуації та кредитоспроможності населення цього регіону.

У зв'язку з напруженою ситуацією в Донецькій та Луганській областях ПАТ «ОЩАДБАНК» був змушений закрити усі свої філії на території, неконтрольованій Урядом України. Крім цього, ПАТ «ОЩАДБАНК» розробив програму кредитних канікул для жителів цього регіону зі спеціальними умовами погашення основної суми кредиту та процентів, а також анулювання усіх штрафних санкцій за прострочення платежів за кредитами до моменту завершення антитерористичної операції. Більш того, ПАТ «ОЩАДБАНК» знизив ліміти по кредитах клієнтам, які знаходяться на непідконтрольних Урядові України територіях Донецької та Луганської областей [45].

Водночас кредитна діяльність була і залишається основною діяльністю, що формує дохід ПАТ «ОЩАДБАНК» в цілому. Більше того, за аналізований період розмір доходів від кредитної діяльності збільшився на 8760 млн. грн. Це свідчить про загальну тенденцію зниження рентабельності інших банківських операцій.

Аналіз будь-якої діяльності повинен завершуватись оцінюванням її ефективності, тобто аналізом дохідності та рентабельності. Як зазначалося вище, питома вага доходу від кредитної діяльності банку традиційно найбільша в загальній структурі доходів банку.

Основним завданням при проведенні оцінки ефективності кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» є виявлення того, чи забезпечує поточна діяльність з кредитування максимально можливу дохідність при мінімальному рівні ризику.

2.3 Аналіз кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК»

Аналіз та оцінка ефективності кредитної діяльності комерційного банку має важливе значення в системі прийняття управлінських рішень. Ефективність управління кредитним портфелем банку визначається за співвідношенням між такими параметрами, як рівень дохідності та величина кредитного ризику портфеля (див. формулу 1.4).

Перед аналізом коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі ПАТ «ОЩАДБАНК», спершу слід розрахувати показники, які входять до складу досліджуваного коефіцієнта, а саме: дохідність та ризик кредитного портфеля банку.

Дохідність кредитного портфеля комерційного банку розраховується як відношення доходу від кредитних операцій до обсягу наданих кредитів (див. формулу 1.5). Дохідність кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» у період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р. складала:

$$d_{кр} (2020 \text{ р.}) = 20978 : 133604 \times 100\% = 15,70 \%;$$

$$d_{кр} (2021 \text{ р.}) = 25065 : 159173 \times 100\% = 15,75 \%;$$

$$d_{кр} (2022 \text{ р.}) = 29738 : 189314 \times 100\% = 15,71 \%.$$

Проаналізуємо дохідність кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р. (табл. 2.6). Як бачимо, станом на 31.12.2022 сума доходів за кредитними операціями ПАТ «ОЩАДБАНК» збільшилася на 8760 млн. грн. (або на 41,76 %). В свою чергу, обсяги наданих кредитів також мали тенденцію до підвищення, що в кінцевому підсумку вплинуло на незначне збільшення дохідності портфеля на 0,01 в.п. або на 0,04 %.

Таблиця 2.6 - Аналіз дохідності кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК»

Показник	Період			Відхилення	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне, млн. грн.	Відносне, %
1. Сума доходів за кредитними операціями, млн. грн.	20978	25065	29738	8760	141,76
2. Обсяг кредитного портфеля, млн. грн.	133604	159173	189314	55710	141,70
3. Дохідність кредит-ного портфеля (п.1 : п.2 x 100), %	15,70	15,75	15,71	0,01	100,04

Таким чином, на суму доходів банку за кредитними операціями у загальному випадку впливають два основні чинники: обсяг кредитного портфеля банку та суми доходів за кредитними операціями, яка залежить від рівня відсоткових ставок за кредитами. Причому через рівень відсоткової ставки опосередковано враховуються й такі чинники як тривалість користування кредитом, міра ризику, метод нарахування і спосіб сплати відсотків, забезпеченість позички. Крім того, рівень дохідності кредитного портфеля банку також залежить від низки економічних чинників: ринкової ставки відсотка, обсягу та структури кредитного портфеля, умов конкуренції на банківському ринку, власних можливостей банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування тощо [27].

Показник ризику кредитного портфеля банку знаходять як відношення суми резерву на знецінення кредитів банку до вартості всього кредитного портфеля (див. формулу 1.6).

Розрахуємо показник ризику кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» у період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р.:

$$IR (2020 \text{ р.}) = 20616 : 133604 \times 100\% = 15,43 \%;$$

$$IR (2021 \text{ р.}) = 21541 : 159173 \times 100\% = 13,53 \%;$$

$$IR (2022 \text{ р.}) = 28375 : 189314 \times 100\% = 14,99 \%.$$

Дослідимо показник ризику кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 - Аналіз ризикованості кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК»

Показник	Період			Відхилення	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне, млн.грн.	Відносне, %
1. Резерв на знецінення кредитів банку, млн. грн.	20616	21541	28375	7759	137,64
2. Обсяг кредитного портфеля, млн. грн.	133604	159173	189314	55710	141,70
3. Ризик кредитного портфеля (п.1 : п.2 x 100), %	15,43	13,53	14,99	-0,44	97,13

Разом з одночасним зростанням обсягу кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за аналізований період на 55710 млн. грн. або на 41,7 % та збільшенням суми доходів за кредитними операціями на 41,76 % (див. табл. 2.9) збільшення суми резерву під заборгованість за кредитами на 7759 млн. грн. або на 37,64 % призвело до зменшення значення показника ризику кредитного портфеля банку на 0,44 в.п. або на 2,87 %.

Безризикова процентна ставка показує рівень дохідності за кредитами, коли фактично відсутній ризик їх неповернення. Як правило, така ставка дорівнює базовій ставці, яка діє на певному кредитному ринку (LIBOR, ставка рефінансування, ставка з цінними паперами Уряду) [16].

Розрахуємо коефіцієнт ефективності управління кредитною діяльністю ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р., беручи за основу дані показників дохідності кредитного портфеля (див. табл. 2.9), кредитного ризику (див. табл. 2.7) та облікової ставки НБУ в якості безризикової процентної ставки [6].

$$kC (2020 \text{ р.}) = (15,7\% - 6,5\%) : 15,43\% = 0,596;$$

$$kC (2021 \text{ р.}) = (15,75\% - 14\%) : 13,53\% = 0,129;$$

$$kC (2022 \text{ р.}) = (15,71\% - 22\%) : 14,99\% = -0,420.$$

Проаналізуємо ефективність кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 - Рівень ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК»

Показник	Період			Відхилення	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне, млн.грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6
1. Дохідність кредитного портфеля, %	15,7	15,75	15,71	0,01	100,04

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6
2. Ризик кредитного портфеля, %	15,43	13,53	14,99	-0,44	97,13
3. Облікова ставка НБУ, %	6,5	14	22	15,5	338,46
4. Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем (п.1 - п.3) : п.2	0,596	0,129	-0,420	-1,016	-70,38

За результатами 2022 р., ефективність управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» знизилась на 1,016 (або на 29,62 %). Головною причиною зниження було перевищення облікової ставки НБУ над дохідністю кредитного портфеля у 2022 році на 6,29 в.п., що призвело до негативного значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку та становило -0,42 станом на 31.12.2022 р.

Для поглибленого аналізу ефективності менеджмент банку використаємо факторну модель, яка дозволяє розрахувати вплив відповідних чинників за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

На коефіцієнт ефективності впливає два фактори: Δr – перевищення дохідності кредитного портфеля (d) над безризиковою ставкою (r_0) та величина ризику кредитного портфеля (IR). Останній фактор, у свою чергу, залежить від розрахункової суми резерву під нестандартну заборгованість (R) та обсягу кредитного портфеля банку (V). Отже, ефективність управління портфелем представимо у вигляді функції трьох змінних:

$$f = f(\Delta r, R, V). \quad (2.14)$$

Вплив факторів визначатимемо у двох періодах. Значення функції в першому періоді – $f(\Delta r_1, R_1, V_1)$, у другому відповідно – $f(\Delta r_2, R_2, V_2)$. Таким чином, вплив факторів визначимо за формулами:

$$W(\Delta r) = f(\Delta r_2, R_1, V_1) - f(\Delta r_1, R_1, V_1); \quad (2.15)$$

$$W(R) = f(\Delta r_2, R_2, V_1) - f(\Delta r_2, R_1, V_1); \quad (2.16)$$

$$W(V) = f(\Delta r_2, R_2, V_2) - f(\Delta r_2, R_2, V_1); \quad (2.17)$$

де W – зміна коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем протягом аналізованих двох періодів.

Крім того, зазначимо, що f – коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем, який розраховується за формулою:

$$f = (\Delta r \times V) : (R \times 100\%) . \quad (2.18)$$

Проаналізуємо вплив факторів на коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 - Фактори впливу на коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК»

Підстановки	$\Delta r, \%$	R, млн. грн.	V, млн. грн.	f	W
1	2	3	4	5	6
Вихідна позиція	9,20	20616	133604	0,596	-
I підстановка	-6,29	20616	133604	-0,408	-1,004

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6
II підстановка	-6,29	28375	133604	-0,296	0,111
III підстановка	-6,29	28375	189314	-0,420	-0,123

Проаналізувавши фактори впливу на коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЦАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 рр., можемо констатувати, що скорочення різниці між дохідністю кредитного портфеля та безризиковою ставкою призвело до зниження ефективності кредитної діяльності банку на 1,004.

В свою чергу зростання обсягів резервів на знецінення кредитів банку та одночасне зростання обсягів кредитування в сукупності дало негативний вплив на ефективність кредитної діяльності банку, що призвело до її падіння на 0,012.

Сукупний негативний вплив чинників за аналізований період призвів до зниження ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЦАДБАНК» на 1,016. За економічним змістом це означає, що в розрахунку на одиницю прийнятого банком кредитного ризику у 2022 р. було отримано на 101,6 % менше доходів, ніж у 2020 році.

Таким чином, для ефективного управління кредитним портфелем, банку необхідно встановлювати граничне значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем, нижче якого видача кредиту визнаватиметься недоцільною, що дозволить банкам сформувати оптимальний з погляду співвідношення доходу та ризику кредитний портфель [35].

Кредитний ризик – це ймовірність неповернення позичальником отриманого кредиту та процентів за користування позикою в результаті

фінансових проблем чи шахрайства. Для оцінки та регулювання кредитного ризику використовуються нормативи НБУ:

1. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) визначається як відношення сукупної заборгованості за кредитами щодо одного контрагента до регулятивного капіталу банку та повинен бути не більше 25% (див. формулу 1.7).

2. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) визначається як відношення сукупної заборгованості за великими кредитами до регулятивного капіталу та повинен бути не більше 800% (див. формулу 1.8).

3. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) визначається відношенням сукупної заборгованості за кредитами щодо першого інсайдера до регулятивного капіталу та повинен бути не більше 5% (див. формулу 1.9).

4. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) визначається відношенням сукупної заборгованості щодо всіх інсайдерів до регулятивного капіталу та повинен бути не більше 30% (див. формулу 1.10).

Розрахуємо нормативи Н7, Н8, Н9 та Н10 для ПАТ «ОЩАДБАНК» за аналізований період, використовуючи вихідні дані з річної фінансової звітності банку (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 - Вихідні дані для розрахунку нормативів кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р., млн. грн.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Нормативне значення
1	2	3	4	5
Регулятивний капітал банку	21888	22022	22286	120

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5
Сукупна заборгованість щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів)	2259	4455	6224	x
Сукупна заборгованість за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів)	2259	38347	62817	x
Сукупна заборгованість щодо одного інсайдера (або групи пов'язаних інсайдерів)	915	403	116	x
Сукупна заборгованість щодо всіх інсайдерів (або групи пов'язаних інсайдерів)	1029	868	178	x

1) Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7):

$$Н7 (2020 \text{ р.}) = 2259 : 21888 \times 100 \% = 10,32 \%;$$

$$Н7 (2021 \text{ р.}) = 4455 : 22022 \times 100 \% = 20,23 \%;$$

$$Н7 (2022 \text{ р.}) = 6224 : 22286 \times 100 \% = 27,93 \%.$$

2) Норматив великих кредитних ризиків (Н8):

$$Н8 (2020 \text{ р.}) = 2259 : 21888 \times 100 \% = 10,32 \%;$$

$$Н8 (2021 \text{ р.}) = 38347 : 22022 \times 100 \% = 174,13 \%;$$

$$Н8 (2022 \text{ р.}) = 62817 : 22286 \times 100 \% = 281,87 \%.$$

3) Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9):

$$Н9 (2020 \text{ р.}) = 915 : 21888 \times 100 \% = 4,18 \%;$$

$$Н9 (2021 \text{ р.}) = 403 : 22022 \times 100 \% = 1,83 \%;$$

$$Н9 (2022 \text{ р.}) = 116 : 22286 \times 100 \% = 0,52 \%.$$

4) Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10):

$$Н10 (2020 \text{ р.}) = 1029 : 21888 \times 100 \% = 4,7 \%;$$

$$Н10 (2021 \text{ р.}) = 868 : 22022 \times 100 \% = 3,94 \%;$$

$$Н10 (2022 \text{ р.}) = 178 : 22286 \times 100 \% = 0,8 \%.$$

Дослідимо дотримання ПАТ «ОЩАДБАНК» встановлених нормативних значень щодо регулювання кредитного ризику за допомогою табл. 2.11.

Таблиця 2.11 - Нормативи кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 2020 р. по 2022 р.

Показник	31.12.2020 рік	31.12.2021 рік	01.01.2022 рік	Нормативне значення
Н7, %	10,32	20,23	27,93	не більше 20%
Н8, %	10,32	174,13	281,87	не більше 800%
Н9, %	4,18	1,83	0,52	не більше 2%
Н10, %	4,7	3,94	0,8	не більше 10%

Розрахунки свідчать, що протягом досліджуваного періоду показники, які визначають ризиковість кредитних операцій банківської установи було дотримано у межах нормативних значень, що свідчить про ефективний ризик-менеджмент у сфері кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК». Однак,

слід зазначити, що станом на 01.01.2022 року кожний з показників, які регулюють кредитний ризик (нормативи Н7 та Н8), мав вищі значення ніж у попередні роки, що свідчить про поступове підвищення ризиковості операцій з кредитування.

Так, станом на 31.12.2020 р. норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) становить 10,32%, станом на 31.12.2021 р. – 20,23%, станом на 01.01.2022 р. – 27,93 %. За аналізований період норматив Н7 підвищився на 17,61 в.п.

При цьому ПАТ «ОЩАДБАНК» має достатню кількість великих кредитів. Використовуючи дані табл. 2.10, можна зробити висновок, що норматив великих кредитних ризиків (Н8) не перевищує 800%, так, станом на 31.12.2020 р. норматив Н8 становить 10,32%, станом на 31.12.2021 р. - 174,13%, станом на 01.01.2022 р. - 281,87%. Отже, за аналізований період даний норматив має тенденцію до збільшення (на 271,55 в.п.), що є ризиковим явищем.

Значення нормативів максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) та максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) за аналізований період зменшились на 3,66 в.п. та 3,9 в.п. відповідно та станом на 01.01.2022 р. становили 0,52 % та 0,8 % відповідно (при нормативному значенні не більше 2 % та 10 % відповідно), що є позитивною тенденцією.

Висновки до розділу 2

За даними оцінки фінансового стану банку можемо зазначити, що ПАТ «ОЩАДБАНК» справедливо визнано абсолютним лідером серед інших банків в Україні. Отримані результати аналізу фінансового стану ПАТ «ОЩАДБАНК» свідчать про значну фінансову стійкість банківської

установи, адже всі основні показники фінансової стійкості та ділової активності, взяті для аналізу, знаходяться в межах оптимальних значень.

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому. У динаміці кредитна активність ПАТ «ОЩАДБАНК» має тенденцію до зниження, що є позитивним явищем (за аналізований період питома вага кредитів у загальних активах знизилася на 2,35 в.п. або на 3,11%).

За досліджуваний період розмір рентабельності та прибутковості кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» знизився на 0,479 та 0,045 відповідно. Це можна пояснити погіршенням економічної ситуації країни.

За результатами 2022 р., ефективність управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» знизилась на 1,016 (або на 29,62 %). Головною причиною зниження було перевищення облікової ставки НБУ над дохідністю кредитного портфеля у 2022 році на 6,29 в.п., що призвело до негативного значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку та становило -0,42 станом на 31.12.2022 р.

Проаналізувавши фактори впливу на коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 рр., можемо констатувати, що скорочення різниці між дохідністю кредитного портфеля та безризиковою ставкою призвело до зниження ефективності кредитної діяльності банку на 1,004.

В свою чергу зростання обсягів резервів на знецінення кредитів банку та одночасне зростання обсягів кредитування в сукупності дало негативний вплив на ефективність кредитної діяльності банку, що призвело до її падіння на 0,012.

Сукупний негативний вплив чинників за аналізований період призвів до зниження ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» на 1,016.

Таким чином, для ефективного управління кредитним портфелем, банку необхідно встановлювати граничне значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем, нижче якого видача кредиту визнаватиметься недоцільною, що дозволить банкам сформувати оптимальний з погляду співвідношення доходу та ризику кредитний портфель.

Розрахунки нормативів кредитного ризику свідчать, що протягом досліджуваного періоду показники, які визначають ризиковість кредитних операцій банківської установи було дотримано у межах нормативних значень, що свідчить про ефективний ризик-менеджмент у сфері кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК». Однак, слід зазначити, що станом на 01.01.2022 року кожний з показників, які регулюють кредитний ризик (нормативи Н7 та Н8), мав вищі значення ніж у попередні роки, що свідчить про поступове підвищення ризиковості операцій з кредитування.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що фінансова криза в країні та внутрішні фактори мали негативний вплив на ефективність кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК». На зниження коефіцієнту ефективності найбільше вплинуло скорочення різниці між дохідністю кредитного портфеля та обліковою ставкою НБУ.

Тож, залишається пріоритетним питання щодо підвищення якості та ефективності управління кредитним портфелем банку для забезпечення стабільного та успішного його функціонування.

**РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ КРЕДИТУВАННЯМ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
ПАТ «ОЩАДБАНК»**

3.1 Оцінка комплексної моделі підвищення ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК»

З проведеного дослідження ефективності управління кредитною діяльністю ПАТ «ОЩАДБАНК» можна зробити висновок про те, що хоча наявна методика управління кредитним портфелем банку ПАТ «ОЩАДБАНК» є доволі ефективною, але деяке підвищення кредитного ризику вказує на існування певних недоліків у ній. Таким чином, для того щоб у подальшому банківська установа продовжувала нарощувати кредитний портфель й збільшувати прибутки від здійснення кредитних операцій, доцільно впровадити нову методику оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку, яка б дозволяла банківській установі більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та уникати збитків при здійсненні кредитування.

Розглянемо існуючі науково-методичні підходи для ефективного управління кредитним портфелем. У сучасній практиці управління кредитним портфелем використовуються два основних підходи: традиційний і нетрадиційний.

Досліджуючи сутність традиційних підходів управління кредитним портфелем банку слід зазначити, що вони ґрунтуються на неформалізованих філософських методах пізнання (наукової уяви, інтуїції), через що можуть використовуватися у будь-яких умовах. В основі обрахунків при традиційному підході лежать прості арифметичні дії, які дозволяють провести аналіз змін у динаміці досліджуваних показників або коефіцієнтний

аналіз. Завдяки нескладним обрахункам, традиційні підходи до управління кредитним портфелем вважаються простими, а також швидкими та дешевими у застосуванні [3].

Нетрадиційні підходи до управління кредитним портфелем банківської установи є набагато складнішими, адже ґрунтуються на загальнонаукових методах пізнання. В основі обрахунків, які лежать в основі подальших управлінських дій, широко використовуються прийоми математичного моделювання, економетрики та теорії ймовірності, через що нетрадиційні підходи до управління можна застосовувати в умовах стабільного ринкового середовища. На відміну від традиційних підходів до управління кредитним портфелем банку, нетрадиційні підходи є складнішим, повільнішим та дорожчим у застосуванні порівняно з традиційним.

Кожний із існуючих науково-методичних підходів щодо управління кредитним портфелем банку має свої сильні та слабкі сторони. У сучасній управлінській практиці широкого використовуються традиційні підходи. Така ситуація пояснюється відсутністю у банківських установ вільних коштів та досвідчених спеціалістів для проведення серйозних досліджень, які базуються на складних розрахунках.

Однак, традиційні методи управління кредитним портфелем, які набули сьогодні широкого розповсюдження у вітчизняній банківській практиці мають ряд недоліків, що здатні суттєво знижувати ефективність управління кредитними операціями. Серед таких недоліків існують й досить суттєві, наприклад, використання традиційних підходів не дозволяє ідентифікувати та оцінити кредитні ризики, а також дають меншу точність результатів, що є досить важливим в управлінській політиці. До того ж доцільно розуміти й те, що політика з управління кредитним портфелем банківської установи повинна бути комплексною й всеохоплюючою, тобто плануватися та реалізовуватися крок за кроком. Також використання традиційних підходів не дає можливості дотримуватися певної послідовності в процесі управління кредитним портфелем банку, а це, у свою чергу,

призводить до розбиття процесу на відокремлені та непов'язані між собою частини. Через таку ситуацію унеможлиблюється проведення комплексного аналізу, тобто аналіз проводиться не повний (а лише вибірковий), що й сприяє зниженню ефективності та точності управлінських дій в процесі формування кредитного портфелю комерційного банку.

Виходячи з зазначених тенденцій, які спостерігалися в процесі здійснення кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК», а також враховуючи існуючі недоліки традиційних наукових підходів до управління кредитним портфелем, можна зробити висновок про актуальність розроблення та впровадження такої управлінської політики, яка б базувалася на нетрадиційних управлінських підходах.

Нетрадиційні методики управління кредитним портфелем банку ґрунтуються на імітаційних та економетричних моделях. Наприклад, на сьогодні у сучасній банківській практиці доведена можливість використання елементів навіть сучасної портфельної теорії, представниками якої є такі відомі науковці як Г. Марковітц та У. Шарп.

Г. Марковітц відомий своїми працями, які присвячувалися питанню диверсифікації інвестиційних портфелів. Застосування на практиці моделі, що розробив цей науковець, дає можливість будь-яким компаніям мінімізувати ризики втрат та максимізувати можливі прибутки, тобто сформуванню найбільш ефективний інвестиційний портфель.

Щодо іншого відомого науковця, яким є У. Шарп, то він відомий розробленням моделі оцінки капітальних активів (САРМ). Метою цієї моделі є виявлення співвідношення між дохідністю та ризиком активу для рівноважного ринку. В основі цієї моделі лежить врахування систематичного та несистематичного ризиків, що дає можливість визначити розмір інвестиційного ризику фінансового активу.

Як вже зазначалося вище, запропоновані обома науковцями моделі хоча й розроблені спеціально для інвестиційного ринку, але використовуються й для оцінювання ефективності управління кредитним

портфелем, адже адаптовані до банківської установи. В результаті чого такі моделі допомагають провести якісне оцінювання кредитного портфелю, що має на меті насамперед максимально знизити ризик неповернення позики.

Виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок щодо необхідності впровадження нової методики оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку ПАТ «ОЩАДБАНК».

Нова методика оцінки ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» повинна бути спрямована на покращення результатів кредитної діяльності банку та базуватися на принципах мінімізації ризику та його диверсифікації. Таким чином, зазначена методика допоможе банківській установі значно знизити втрати від кредитної діяльності.

Одним із методів оцінки ризику кредитного портфеля банку є математичне моделювання. Серед великої кількості математичних моделей виділяють й моделі, які вирішують завдання оптимального формування кредитного портфеля та прогнозування. Розглянемо методику побудови оптимізаційної моделі на основі теорії Марковітца.

Оптимізаційна модель кредитного портфеля повинна бути побудована для вибору оптимальних портфелів, та концентрувати увагу на поведінці портфеля, а не його складових. Зазначена модель допоможе банківській установі оцінити кредитний ризик й скоординувати роботу банку відносно зниження ризику.

У ході розроблення нового науково-методичного підходу управління рівнем ефективності кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК», для вибору оптимального портфеля пропонується досліджувати окремо ефективність кредитування юридичних та фізичних осіб. Тобто у процесі впровадження зазначеного методичного підходу у кредитному портфелі банку буде відокремлено дві його складові – кредитний портфель фізичних осіб та кредитний портфель юридичних осіб. Саме такий розподіл допоможе визначитися у тому, які програми кредитування є більш перспективними для банківської установи з огляду на їх прибутковість та рівень ризику.

Основним завданням у процесі оптимального формування кредитного портфеля, є отримання максимального прибутку банківської установи за усіма напрямками кредитування. Таким чином, у загальному випадку задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

За допомогою побудови математичної моделі оптимального формування кредитного портфеля можна буде порівняти «ефективний» кредитний портфель із тим, який сформований у банківській установі на даний момент.

Під ефективним розуміється такий кредитний портфель, який задовольняє вимогам мінімального кредитного ризику та максимального доходу від проведених кредитних операцій. Якщо банківська установа має декілька варіантів формування ефективного кредитного портфеля, то оптимальним кредитним портфелем буде найбільш переважний з них.

У даному випадку, уподобання кредитної установи – це ставлення до кредитного ризику та очікуваної прибутковості від кредитних операцій. Банківській установі часто доводиться стикатися з вибором ризикових активів, тобто активів прибутковість яких в майбутньому не визначена. До речі, як показує практика ризик активу (кредиту) обернено пропорційний його прибутковості.

Окрім можливості сформувати ефективний кредитний портфель, дана методика допомагає спрогнозувати зміни розміру прибуткової ставки. Таким чином, у випадку передбачення суттєвого зниження розміру відсоткової ставки, керівництво банківської установи зможе попередити ризики втрати прибутків від кредитних операцій.

Алгоритм проведення розрахунків за методикою, що буде викладена нижче наведено у додатку Г. Так, виконуючи послідовність дій, яка викладена за допомогою рис. Г.1 можна отримати результати, які

характеризуватимуть рівень дохідності кредитного портфеля банківської установи ПАТ «ОЩАДБАНК».

Наведений на рисунку Г.1 алгоритм дій враховує:

- поточну дохідність кредитування юридичних та фізичних осіб окремо;
- зовнішні фактори, що впливають на результати діяльності банку шляхом виокремлення різних сценаріїв розвитку подій – найбільш ймовірного, песимістичного та оптимістичного;
- ризики зниження доходів, шляхом врахування показника варіації процентної ставки у розрізі виділених кредитних портфелів (юридичних та фізичних осіб);
- напрямок зміни відсоткових ставок за виділеними кредитними портфелями шляхом обрахування показника коваріації;
- зв'язок та вплив зміни ставки кредитування за одним кредитним портфелем (наприклад, за кредитним портфелем юридичних осіб) на кредитну ставку іншого кредитного портфеля (кредитний портфель фізичних осіб).

Дослідимо методичні аспекти вимірювання очікуваної прибутковості та ризику активів, а також очікуваної прибутковості кредитного портфеля, що складається з ризикових активів (формули 3.1 – 3.6).

Формула прибутковості кредитного портфеля матиме вигляд [34]:

$$R_p = w_1R_1 + w_2R_2 + \dots + w_GR_G, \quad (3.1)$$

де R_p – дохідність кредитного портфеля p за період;

w_g – вага активу g у кредитному портфелі (тобто питома вага вартості i -го кредитного активу у загальній вартості кредитного портфеля);

R_g – дохідність активу g за період;

G – кількість активів у портфелі.

Формула (3.1) показує, що прибутковість кредитного портфеля, який складається з G активів (R_p), дорівнює сумі всіх зважених дохідностей окремих кредитних активів, що входять у портфель.

Для ефективного управління кредитним портфелем будь-якої банківської установи, важливо володіти інформацією стосовно розміру його очікуваної прибутковості.

Очікувана прибутковість кредитного портфеля – це зважена сума очікуваних дохідностей активів (кредитів), що входять у кредитний портфель банку.

При цьому вага очікуваної прибутковості кожного кредитного активу визначається як частка ринкової вартості окремого активу в загальній ринковій вартості кредитного портфеля.

Очікувана прибутковість ризикового кредитного активу обчислюється наступним чином. Спочатку задається розподіл ймовірностей для можливих значень реалізованої дохідності. Розподіл ймовірностей – це функція, що зіставляє кожне можливе значення прибутковості та ймовірності його реалізації. При заданому розподілі ймовірності очікуване значення випадкової величини є зважене середнє її можливих значень, причому роль ваг грає ймовірність реалізації цих значень.

Математично очікувану дохідність кредитного активу можна виразити наступним чином [34]:

$$E(R_i) = p_1r_1 + p_2r_2 + \dots + p_Nr_N, \quad (3.2)$$

де p_n – ймовірність реалізації значення дохідності n для i -го активу;

r_n – n -е можливе значення прибутковості i -го активу;

N – число можливих значень дохідності.

У тлумачних словниках ризик визначається як «схильність небезпеки, збитків, втрат і т.п.». В кредитній діяльності поняття ризику трансформувалося і стало визначатися як варіація або дисперсія прибутковості кредитного активу (заходи можливих відхилень від середнього значення). В результаті ризик отримав кількісне значення.

Формула для визначення варіації доходності n-го активу записується таким чином [34]:

$$\text{var}(R_i) = p_1x(r_1 - E(R_i))^2 + p_2x(r_2 - E(R_i))^2 + \dots + p_Nx(r_N - E(R_i))^2, \quad (3.3)$$

$$\text{var}(R_n) = p_n x (r_n - E(R_i))^2. \quad (3.4)$$

Варіація враховує не тільки розмір відхилень можливих значень доходності від середнього, але і ймовірність такого відхилення, тобто вона вказує міру невизначеності в очікуваннях інвестора, який оцінює майбутню прибутковість як середню по всіх можливих значень.

Варіація має розмірність квадрата вимірюваної величини, для зручності її перетворюють в стандартне відхилення, шляхом вилучення квадратного кореня. У результаті виходить величина, що має ту ж розмірність, що й прибутковість [34]:

$$SD(R_i) = \sqrt{\text{var}(R_i)} \quad . \quad (3.5)$$

Як було зазначено вище формула визначення варіації дає варіацію окремого активу. Знайти варіацію кредитного портфеля з двох активів не набагато складніше, адже вона залежить не тільки від варіації двох активів, але і від «ступеня узгодженості» в поведінці доходностей активів. Звідси, рівняння має вигляд:

$$\text{var}(R_p) = w_i^2 \text{var}(R_i) + w_j^2 \text{var}(R_j) + 2w_i w_j \text{cov}(R_i R_j), \quad (3.6)$$

де $\text{cov}(R_i, R_j)$ – коваріація дохідностей активів i та j .

Основний зміст зазначеного рівняння полягає в тому, що варіація дохідності портфеля дорівнює зваженій сумі зважених варіацій дохідностей двох активів (кредитний портфель юридичних осіб та кредитний портфель фізичних осіб) та їх коваріації.

Поняття коваріації відноситься до математичних термінів. У випадку дослідження ефективності кредитних портфелів банківської установи, він характеризує ступінь взаємозв'язку дохідностей двох активів (кредитного портфеля юридичних осіб та кредитного портфеля фізичних осіб). Показник коваріації не має одиниці вимірювання, його позитивне значення свідчить про те, що прибутковість досліджуваних активів змінюються (в середньому) в одному напрямку, а негативна - у протилежному. Коваріація двох активів розраховується за допомогою наступної формули:

$$\begin{aligned} \text{cov}(R_i, R_j) = & p_1 \times [r_{i1} - E(R_i)] \times [r_{j1} - E(R_j)] + p_2 \times [r_{i2} - E(R_i)] \times \\ & \times [r_{j2} - E(R_j)] + \dots + p_{iN} \times [r_{iN} - E(R_i)] \times [r_{jN} - E(R_j)] \end{aligned} \quad (3.6)$$

де r_{in} – n -на можливість значення дохідності активів i ;

p_n – ймовірність реалізації n -го значення дохідності для активів i, j ;

N – кількість можливих значень дохідності.

Поняття кореляції між дохідностями активів аналогічне поняттю їх варіації. Кореляція дохідності активів i та j визначається як коваріація двох активів, поділена на добуток їх стандартних відхилень.

$$\text{cor}(R_i, R_j) = \frac{\text{cov}(R_i, R_j)}{SD(R_i)SD(R_j)}, \quad (3.7)$$

Таким чином, коефіцієнт кореляції приймає значення у проміжку від -1 до +1. При цьому значення, яке дорівнює +1, відображає повноцінне співпадіння напрямку руху, а -1 свідчить про повноцінне неспівпадіння.

Провівши усі зазначені у запропонованій методиці обрахунки (додаток Н) можна зробити висновки відносно подальших заходів з управління кредитним портфелем банківської установи. Так, кінцевий результат обрахунків може привести до двох випадків:

- значення коваріації між кредитними портфелями юридичних та фізичних осіб є позитивним, значення кореляції, відповідно, також є позитивним та суттєвим;

- значення коваріації між кредитними портфелями юридичних та фізичних осіб є від'ємним, значення кореляції, відповідно, також є від'ємним.

Розглянемо більш детально можливі варіанти обрахунків, які є результатом запропонованої методики управління ефективністю кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» за допомогою рис. 3.1.

З рис. 3.1 слідує, що існує два основних напрямки управління кредитним портфелем банківської установи. Перший варіант, коли значення коваріації та кореляції є позитивним, вказує на те, що зміна прибутковості двох активів є взаємозалежною та змінюється у одному напрямку. Тобто, при збільшенні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, з високою ймовірністю прогнозується й збільшення розміру прибутків від кредитування фізичних осіб. Й навпаки, при зниженні розміру дохідності одного з досліджуваних активів, можна з високою ймовірністю очікувати й зниження розміру дохідності від іншого активу.

Другий можливий варіант обрахунку, коли значення коваріації та кореляції є від'ємним, вказує на відсутність взаємозалежності між зміною рівня дохідності одного з активів на дохідність іншого. Наприклад, при збільшенні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, можна очікувати зниження розміру прибутків від кредитування фізичних осіб. Й

навпаки, при зниженні розміру прибутків від кредитування юридичних осіб, слід очікувати підвищення розміру прибутків від кредитування фізичних осіб.

Рисунок 3.1 - Основні напрямки оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи ПАТ «ОЩАДБАНК»

З алгоритму, який наведено на рис. 3.1, слідує що після обрахування показника коваріації та визначення напрямку змін за дохідністю досліджуваних кредитних портфелів, необхідно спрогнозувати розмір очікуваних доходів за кредитними операціями на початок наступного періоду.

Розмір очікуваних доходів від кредитування юридичних та фізичних осіб розраховується наступним чином:

$$D(R_{i+1}) = D(R_i) \times t, \quad (3.8)$$

де $D(R_{i+1})$ – прогнозований розмір очікуваної доходності і-го кредитного портфеля, млн. грн.;

$D(R_i)$ – дохідність і-го кредитного портфеля у поточному році, млн. грн.;

t – прогнозований темп росту доходності і-го кредитного портфеля банківської установи, %.

При обрахуванні показника, що характеризує розмір очікуваних доходів, у якості прогнозованого темпу росту доходів приймається отримане значення коваріації (див. формулу 3.6), яка вказує на напрямок та визначає розмір (у відсотках) змін кредитних портфелів банку. Таким чином, можна прийти до наступної рівності – $cov(R_i) = t(R_i)$.

Отримання прогнозованого розміру очікуваних доходів дає можливість провести обрахування очікуваного розміру кредитного портфелю банку. Розмір очікуваного розміру кредитного портфелю можна визначити за формулою:

$$\sum КП_{i+1} = D(R_{i+1}) \times \frac{100}{E(R_i)}, \quad (3.9)$$

де $\sum КП_{i+1}$ – прогнозований розмір кредитного портфеля банку, млн. грн.;

$E(R_i)$ – очікувана дохідність кредитного портфеля банку, %.

Важливо зазначити, що встановлення прогнозованого розміру кредитного портфелю банку відбувається з урахуванням наступних аспектів:

- очікувана дохідність і-го кредитного портфеля (юридичних чи фізичних осіб) залишається незмінною;
- прогнозований розмір кредитного портфеля встановлюється з побудови пропорції, яка враховує долю доходів від кредитування юридичних чи фізичних осіб у загальному обсязі кредитних операції банку.

Виходячи з отриманих результатів, може бути доречним розроблення комплексних заходів, які охоплюють управління як кредитним портфелем фізичних осіб, так і управління кредитним портфелем юридичних осіб (за умовою, якщо обраховані показники свідчать про однаковий напрямок змін відсоткової кредитної ставки). Чи розроблення заходів для того кредитного портфеля, за яким очікується більший рівень ризику (коли обраховані показники свідчать про неспівпадіння напрямку змін дохідних ставок досліджуваних кредитних портфелів).

3.2 Застосування комплексної моделі оцінки ефективності управління кредитним портфелем банку в ПАТ «ОЩАДБАНК»

Досліджуючи можливі способи удосконалення системи кредитування банківської установи ПАТ «ОЩАДБАНК», як і кожної іншої банківської установи, доцільно враховувати фактори ризику, які є постійно наявними при здійсненні кредитних операцій банками. У ході розроблення пропозиції щодо виявлення кредитних ризиків банківської установи пропонується:

- досліджувати окремо стан та динаміку кредитування фізичних та юридичних осіб враховуючи середньозважені ставки кредитування за визначеними портфелями;
- враховувати різні сценарії кредитування (песимістичний, ймовірний та оптимістичний) за кредитними портфелями фізичних та юридичних осіб,

що надасть змогу більш точно надати оцінку можливого коливання прибутків банківської установи.

Перш ніж перейти до безпосереднього визначення можливих коливань дохідності за портфелями юридичних та фізичних осіб, доцільно більш детально дослідити структуру кредитування за портфелями, оцінити річні відсоткові ставки та визначити очікуваний річний дохід у грошовому вираженні (додаток Д). Дані про процентні ставки в форматі Excel публікуються в Бюлетені (електронне видання) на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку України «Грошово-кредитна та фінансова статистика» [6].

У табл. Д.1 підраховано очікуваний річний дохід за кредитною заборгованістю юридичних та фізичних осіб у грошовому вираженні (R_G):

1. за кредитним портфелем юридичних осіб:

$$R_{ю.о} (2020 \text{ р.}) = 126496 \times 12,7 / 100 = 16065 \text{ (млн. грн.)};$$

$$R_{ю.о} (2021 \text{ р.}) = 151440 \times 13,8 / 100 = 20899 \text{ (млн. грн.)};$$

$$R_{ю.о} (2022 \text{ р.}) = 186445 \times 16,3 / 100 = 30391 \text{ (млн. грн.)}.$$

2. за кредитним портфелем фізичних осіб:

$$R_{ф.о} (2020 \text{ р.}) = 27724 \times 27,4 / 100 = 7596 \text{ (млн. грн.)};$$

$$R_{ф.о} (2021 \text{ р.}) = 29274 \times 26,8 / 100 = 7845 \text{ (млн. грн.)};$$

$$R_{ф.о} (2022 \text{ р.}) = 31244 \times 27,0 / 100 = 8436 \text{ (млн. грн.)}.$$

Спостерігається збільшення банківських доходів від кредитування протягом досліджуваного періоду. Так, річний дохід за портфелем юридичних осіб збільшився на 14326 млн. грн., за портфелем фізичних осіб на 840 млн. грн.

У таблиці Д.2 проводиться обрахування показника очікуваної дохідності кредитного портфеля у грошовому вираженні (R_p) (див. формулу 3.1). Обчислення цього показника проводиться з урахуванням очікуваного річного доходу та питомої ваги i -го активу у кредитному портфелі.

Проведемо обрахування показника очікуваної дохідності кредитного портфеля у грошовому вираженні:

1. за кредитним портфелем юридичних осіб:

$$R_p (2020 \text{ p.}) = 82,0 \times 16065 / 100 = 13173 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2021 \text{ p.}) = 83,8 \times 20899 / 100 = 17513 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2022 \text{ p.}) = 85,6 \times 30391 / 100 = 26015 \text{ (млн. грн.).}$$

2. за кредитним портфелем фізичних осіб:

$$R_p (2020 \text{ p.}) = 18,0 \times 7596 / 100 = 1367 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2021 \text{ p.}) = 16,2 \times 7845 / 100 = 1271 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2022 \text{ p.}) = 14,4 \times 8436 / 100 = 1215 \text{ (млн. грн.).}$$

Таким чином, очікувана річна дохідність за сумарним кредитним портфелем банку складе:

$$R_p (2020 \text{ p.})_{\text{сум}} = 13173 + 1367 = 14541 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2021 \text{ p.})_{\text{сум}} = 17513 + 1271 = 18784 \text{ (млн. грн.);}$$

$$R_p (2022 \text{ p.})_{\text{сум}} = 26015 + 1215 = 27229 \text{ (млн. грн.).}$$

Обрахування математично очікуваної дохідності за кредитними портфелями ПАТ «ОЩАДБАНК» наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 - Динаміка показника дохідності кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» на період з 31.12.2020 по 31.12.2022 року

Назва статті	Дата			Зміна за період, млн. грн.
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
Кредитна заборгованість юридичних осіб, млн. грн.	13173	17513	26015	12842
Кредитна заборгованість фізичних осіб, млн. грн.	1367	1271	1215	-152
Загальна дохідність банку, млн. грн.	14540	18784	27230	12690

Як видно з даних, що наведені у табл. 3.2, очікувана дохідність банківської установи станом на 31.12.2022 року складе 27230 млн. грн., що на 12690 млн. грн. більше ніж у базовому періоді.

Далі розрахуємо математично очікувану дохідність за ставками кредитування (див. формулу 3.2).

1. Математично очікувана дохідність кредитування юридичних осіб:

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2020} = 12,7 \% \times 0,82 = 10,4 \%;$$

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2021} = 13,8 \% \times 0,838 = 11,6 \%;$$

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2022} = 16,3 \% \times 0,856 = 14,0 \%.$$

2. Математично очікувана дохідність кредитування фізичних осіб:

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2020} = 27,4 \% \times 0,18 = 4,9 \%;$$

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2021} = 26,8 \% \times 0,162 = 4,3 \%;$$

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2022} = 27 \% \times 0,144 = 3,9 \%.$$

Таким чином, сумарна математично очікувана дохідність за ставками кредитування ПАТ «ОЩАДБАНК» складе:

$$E(R_{\text{сум}})_{2020} = 10,4 + 4,9 = 15,3 (\%);$$

$$E(R_{\text{сум}})_{2021} = 11,6 + 4,3 = 15,9 (\%);$$

$$E(R_{\text{сум}})_{2022} = 14,0 + 3,9 = 17,9 (\%).$$

Отже, станом на 31.12.2022 року очікувана дохідність за ставками кредитування юридичних осіб складала 14,0 %, що на 3,6 в. п. вище ніж у базовому періоді. Математично очікувана ставка кредитування фізичних осіб складала 3,9 %, що менше на 1,0 в. п. ніж у базовому періоді.

Визначимо варіацію дохідності кредитування банківською установою для юридичних осіб за такими сценаріями:

– песимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. нижчий за встановлений (очікувана ймовірність – 15 %);

– ймовірний – банківська установа отримає дохід виходячи з розрахунку наведеного у табл. 3.3 (очікувана ймовірність – 72 %);

– оптимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. вище за встановлений (очікувана ймовірність – 13 %);

Визначимо варіацію дохідності кредитування банківською установою для фізичних осіб за такими сценаріями:

– песимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. нижчий за встановлений (очікувана ймовірність – 18 %);

– ймовірний – банківська установа отримає дохід виходячи з розрахунку наведеного у табл. 3.3; (очікувана ймовірність – 68 %);

– оптимістичний – банк отримає очікуваний дохід на 5 в. п. вище за встановлений (очікувана ймовірність – 14 %);

Проведемо розрахунок математично очікуваної дохідності за кредитними портфелями банківської установи з урахуванням різних сценаріїв розвитку:

– за кредитним портфелем юридичних осіб

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2020} = (10,4 - 5) \times 0,15 + 10,4 \times 0,72 + (10,4 + 5) \times 0,13 = 10,3 (\%);$$

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2021} = (11,6 - 5) \times 0,15 + 11,6 \times 0,72 + (11,6 + 5) \times 0,13 = 11,5 (\%);$$

$$E(R_{\text{ю.о}})_{2022} = (14,0 - 5) \times 0,15 + 14,0 \times 0,72 + (14,0 + 5) \times 0,13 = 13,9 (\%).$$

– за кредитним портфелем фізичних осіб

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2020} = (4,9 - 5) \times 0,18 + 4,9 \times 0,68 + (4,9 + 5) \times 0,14 = 4,7 (\%);$$

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2021} = (4,3 - 5) \times 0,18 + 4,3 \times 0,68 + (4,3 + 5) \times 0,14 = 4,1 (\%);$$

$$E(R_{\text{ф.о}})_{2022} = (3,9 - 5) \times 0,18 + 3,9 \times 0,68 + (3,9 + 5) \times 0,14 = 3,7 (\%).$$

Звідси можна побачити, що математично очікувана дохідність з урахування різних сценаріїв розвитку свідчить про недоотримання банківською установою 0,1 в.п. доходу за напрямом кредитування юридичних осіб, та 0,2 в. п. доходу за напрямом кредитування фізичних осіб. Таку ситуацію можна пояснити інфляційними процесами та нестабільністю вітчизняної економіки.

Розрахунок математично очікуваної дохідності за кредитами банку за досліджуваний період наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 - Розрахунок математично очікуваної дохідності з операції кредитування ПАТ «ОЩАДБАНК» з урахуванням різних сценаріїв розвитку за період з 31.12.2020 р. по 31.12.2022 р.

Назва статті	Дата			Зміна за період (+,-), в.п.
	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022	
за кредитним портфелем юридичних осіб, %	10,3	11,5	13,9	3,6
за кредитним портфелем фізичних осіб, %	4,7	4,1	3,7	-1,0

Таким чином, дані табл. 3.2 свідчать про те, що середньорічна математично очікувана дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб станом на 31.12.2022 р. складає 13,9 %, що на 3,6 в. п. більше ніж у базовому періоді. Середньорічна очікувана дохідність за кредитним портфелем фізичних осіб складає 3,7 %, що на 1 в. п. нижче ніж у базовому періоді.

Розрахуємо ризик отримання середньорічної дохідності за кредитним портфелем юридичних осіб у розмірі 13,9 %, та для фізичних осіб розміром 3,7 %, для чого необхідно розрахувати показник варіації дохідності.

Проведемо обрахування варіації дохідності за кредитними портфелями банківської установи (див. формулу 3.3):

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$\text{var}(R_{\text{ю.о}})_{2020} = 0,15 \times (5,4 - 10,3)^2 + 0,72 \times (10,4 - 10,3)^2 + 0,13 \times (15,4 - 10,3)^2 = 6,99;$$

$$\text{var}(R_{\text{ю.о}})_{2021} = 0,15 \times (6,6 - 11,5)^2 + 0,72 \times (11,6 - 11,5)^2 + 0,13 \times (16,6 - 11,5)^2 = 6,99;$$

$$\text{var}(R_{\text{ю.о}})_{2022} = 0,15 \times (9,0 - 13,9)^2 + 0,72 \times (14,0 - 13,9)^2 + 0,13 \times (19,0 - 13,9)^2 = 6,99.$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$\begin{aligned} \text{var}(R_{\text{ф.о}})_{2020} &= 0,18 \times (-0,1 - 4,7)^2 + 0,68 \times (4,9 - 4,7)^2 + 0,14 \times (9,9 - 4,7)^2 \\ &= 7,96; \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{var}(R_{\text{ф.о}})_{2021} &= 0,18 \times (-0,7 - 4,1)^2 + 0,68 \times (4,3 - 4,1)^2 + 0,14 \times (9,3 - 4,1)^2 \\ &= 7,96; \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{var}(R_{\text{ф.о}})_{2022} &= 0,18 \times (-1,1 - 3,7)^2 + 0,68 \times (3,9 - 3,7)^2 + 0,14 \times (8,9 - 3,7)^2 \\ &= 7,96. \end{aligned}$$

Отже, варіація дохідності з урахуванням різних сценаріїв розвитку була незмінною протягом періоду аналізу, що пояснюється однаковим розміром закладених ймовірностей сценаріїв розвитку для кредитних портфелів юридичних та фізичних осіб.

Дані розрахунки надали можливість нам визначити розмір варіації за окремими активами банку ПАТ «ОЩАДБАНК» та виявити, що на сьогодні, банківська установа несе ризики недоотримання доходів через нестабільність економіки країни. Так, більш високі ризики при кредитуванні фізичних осіб можуть пояснюватися тим, що висока питома вага у структурі кредитування населення займає видача кредитних карток фізичним особам, яке не передбачає отримання застави за кредит, видається за спрощеною системою (без перевірки даних щодо поточного стану доходів громадян) та має високий ризик неповернення. Зростають ризики неповернення за іншими видами кредитування населення, через зниження платоспроможності населення.

Обрахуємо стандартне відхилення за отриманими показниками варіації очікуваних доходів для кредитних портфелів банківських установ (див. формулу 3.5):

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$SD(R_{\text{ю.о}}) = \sqrt{6,99} = \pm 2,64 \text{ (в.п.)},$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$SD(R_{\text{ф.о}}) = \sqrt{7,96} = \pm 2,82 \text{ (в.п.)},$$

Таким чином, з проведених вище обрахунків видно, що найбільш ризикованим є проведення кредитних операцій з кредитування фізичних осіб, адже відхилення за отриманням доходів при кредитуванні фізичних осіб є

вищим ніж при кредитуванні юридичних осіб, що може призвести до значного недоотримання прибутків.

Таким чином, ризики при кредитуванні юридичних осіб є дещо нижчими ніж кредитування фізичних осіб, однак, не набагато відрізняються від них. Такий стан речей пояснюється загальною ситуацією в Україні щодо тенденцій у діяльності промислових підприємств та підприємств які діють у галузі обслуговування, стан яких значно послаблюється нестабільністю законодавчого та державного регулювання, в перш за все через підвищення з кожним роком податкового навантаження.

Визначимо коваріацію за двома кредитними портфелями (див. формулу 3.6). Для обрахування цього показника необхідно дотримуватися наступного алгоритму:

1. При обрахуванні показника коваріації виходимо з того, що за попередньо обрахованими даними математична очікувана дохідність за кредитними портфелями станом на 31.12.2022 складала:

- для кредитного портфеля юридичних осіб – $E_1(R_{ю.о}) = 13,9 \%$;
- за кредитним портфелем фізичних осіб – $E_1(R_{ф.о}) = 3,7 \%$.

Ймовірність реалізації такого сценарію отримання доходів оцінимо у 50%, тобто, показник $p_1 = 0,5$.

2. При обрахуванні коваріації необхідно враховувати можливе стандартне відхилення від математично очікуваного доходу.

Можливе стандартне відхилення складає:

- для кредитного портфеля юридичних осіб - $SD(R_{ю.о}) = \pm 2,64$ в.п.;
- для кредитного портфеля фізичних осіб - $SD(R_{ф.о}) = \pm 2,82$ в.п.

3. Визначення ймовірностей отримання доходу у процесі врахування можливих змін у розмірі доходу, що може отримати банківська установа при сприятливому та несприятливому розвитку подій.

Ймовірність того, що банківська установа отримає на 2,64 в. п. більше процентного доходу від кредитування юридичних осіб, та на 2,82 в. п. більше від кредитування фізичних осіб, - оцінена у 23 %.

Тобто, показник ймовірності реалізації ($p_2 = 0,23$) доходу на рівні складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$E_2(R_{\text{ю.о}}) = 13,9 + 2,64 = 16,54\%;$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$E_2(R_{\text{ф.о}}) = 3,7 + 2,82 = 6,52\%;$$

Ймовірність того, що банківська установа отримає на 2,64 в. п. менше процентного доходу від кредитування юридичних осіб, та на 2,82 в. п. менше від кредитування фізичних осіб, - оцінена у 27 %.

Тобто, показник ймовірності реалізації ($p_3 = 0,27$) доходу на рівні складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$E_3(R_{\text{ю.о}}) = 13,9 - 2,64 = 11,26\%;$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$E_3(R_{\text{ф.о}}) = 3,7 - 2,82 = 0,88\%;$$

4. Необхідно провести врахування показника, що характеризує можливе значення дохідності активів, що входять у той чи інший кредитний портфель (показник r_N). Врахування цього показника необхідно виконати, як і у попередньому випадку за трьома сценаріями (ймовірний, песимістичний, оптимістичний).

Так, за даними табл. 3.3 видно, що можливе значення дохідності активів юридичних осіб складає $r_{\text{ю.о}}=14\%$, фізичних осіб $r_{\text{ф.о}}=3,9\%$ (при значенні показника $p_1 = 0,5$).

Однак, вказується що при оптимістичному варіанті розвитку подій ця ставка може бути на 5 в. п. більше (при значення показника $p_2 = 0,23$, тоді значення дохідності активів складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$r_{\text{ю.о}} = 14 + 5 = 19\%;$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$r_{\text{ф.о}} = 3,9 + 5 = 8,9\%.$$

При песимістичному варіанті розвитку подій ця відсоткова ставка може бути на 5 в. п. менше (при значення показника $p_3 = 0,27$, тоді значення дохідності активів складе:

– для кредитного портфеля юридичних осіб

$$r_{3ю.о} = 14 - 5 = 9\%;$$

– для кредитного портфеля фізичних осіб

$$r_{3ф.о} = 3,9 - 5 = -1,1\%.$$

Таким чином, знайдемо за формулою 3.6 розмір коваріації для цих двох портфелів:

$$\text{cov}(R_i, R_j) = 0,5 \times (14 - 13,9) \times (3,9 - 3,7) + 0,23 \times (19 - 16,54) \times (8,9 - 6,52) + 0,27 \times (9 - 11,26) \times (-1,1 - 0,88) = 2,5038.$$

Отримане позитивне значення коваріації свідчить про те, що дохідність обох кредитних портфелів змінюється у одному напрямку. Тобто, у середньому дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб та за кредитним портфелем фізичних осіб може збільшитися на 2,5 %.

Визначимо за формулою 3.7 кореляцію між двома кредитними портфелями, які розглядаємо:

$$\text{cor}(R_i, R_j) = 2,5038 / (2,64 \times 2,82) = 0,3363.$$

Таким чином, коефіцієнт кореляції має позитивне значення, та свідчить про середній рівень зв'язку між двома портфелями. Позитивний зв'язок між двома групами активів свідчить про те, що прибутковість за ними змінюється у одному напрямку. Тобто, якщо збільшується дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб, то й відбувається збільшення дохідності за кредитним портфелем фізичних осіб. Якщо відбувається зниження дохідності за якимось з активів (наприклад, зниження дохідності за кредитним портфелем фізичних осіб), то, відповідно, відбувається й зниження дохідності за іншою групою активів.

За допомогою проведених розрахунків було визначено, що прогнозується збільшення доходів від кредитування як фізичних осіб, так і юридичних осіб. Обраховане значення коваріації вказує на те, що дохідність збільшиться на 2,5 %. Отримане значення вказує на очікуваний темп росту

дохідності від кредитів наданих фізичним та юридичним особам. Фактично значення коваріації можна прирівняти до середньорічного темпу росту дохідності кредитних портфелів, тобто – $cov(R_{ю.о.}, R_{ф.о.}) = t(R_{ю.о.}, R_{ф.о.})$.

Виходячи із значення показника коваріації, можна провести прогнозування обсягу виданих банківською установою кредитів станом на 31.12.2016 року за напрямками кредитування (кредитування фізичних та юридичних осіб) та визначити дохідність кредитної діяльності станом на цю дату. Зазначений захід, у свою чергу, надасть змогу визначити поточні кредитні ризики та визначити ефективність управління кредитним портфелем на цю дату.

Для обрахування розміру очікуваних доходів від здійснення кредитних операцій ПАТ «ОЩАДБАНК» станом на 31.12.2023 необхідно врахувати наступне:

- очікувана дохідність банку від кредитування фізичних осіб станом на 31.12.2022 року складе 1215 млн. грн. (див. табл. Д.2);
- очікувана дохідність банку від кредитування юридичних осіб станом на 31.12.2022 року складе 26015 млн. грн. (див. табл. Д.2);
- збільшення дохідності від кредитування юридичних та фізичних осіб від наявного обсягу кредитних портфелів складе 2,5 %.

Розмір очікуваної дохідності від здійснення кредитних операції банком ПАТ «ОЩАДБАНК» станом на 31.12.2023 складе:

- за кредитним портфелем юридичних осіб
 $D(R_{ю.о.}) = 26015 \times 1,025 = 26665$ (млн.грн.);
- за кредитним портфелем фізичних осіб
 $D(R_{ф.о.}) = 1215 \times 1,025 = 1245$ (млн.грн.);

З зазначених обрахунків видно, що очікувана дохідність від кредитування юридичних осіб складе 26665 млн. грн., від кредитування фізичних осіб складе 1245 млн. грн.

Порівняємо прогнозований розмір дохідності кредитних портфелів з тим, який спостерігався у попередньому періоді. Можна побачити, що

сумарне очікуване зростання дохідності від кредитних операцій прогнозується у розмірі 680 млн. грн., з них дохідність на суму 650 млн. грн. від надання кредитів юридичних особам, на суму 30 млн. грн. – від кредитування фізичних осіб.

Аналогічним чином проведемо й прогнозування загального обсягу кредитного портфелю ПАТ «ОЩАДБАНК» на 31.12.2023 року. Для прогнозування необхідно враховувати наступне:

- прогнозований розмір очікуваної дохідності у розрізі виділених кредитних портфелів банківської установи;
- розмір математично очікуваної дохідності за кредитними портфелями банку станом на 31.12.2022 року.

Вважатимемо, що за 2022 рік відсоткові ставки за кредитними продуктами не переглядалися відповідними комітетами, тому їх розмір на початок 2016 року залишиться аналогічним тому, який спостерігався у попередньому періоді (математично очікувана дохідність за кредитним портфелем юридичних осіб – 13,9 %, дохідність за кредитним портфелем фізичних осіб – 3,7 %).

Прогнозований розмір кредитного портфеля банку ПАТ «ОЩАДБАНК» станом на 31.12.2023 складе:

- розмір кредитного портфелю юридичних осіб

$$\Sigma \text{КП}_{\text{ю.о}} = 26665 \times 100 : 13,9 = 191835 \text{ (млн. грн.)};$$

- розмір кредитного портфелю фізичних осіб

$$\Sigma \text{КП}_{\text{ф.о}} = 1245 \times 100 : 3,7 = 33649 \text{ (млн. грн.)};$$

Порівняємо прогнозований розмір кредитного портфелю банку з тим, який спостерігався у попередньому періоді. Прогнозоване збільшення кредитного портфеля юридичних осіб складе 5390 млн. грн., у результаті чого його прогнозований розмір станом на 31.12.2023 становитиме 191835 млн. грн. Очікуваний темп росту – 102,89 %. Збільшення кредитного портфеля фізичних осіб складе 2405 млн. грн., у результаті чого його розмір дорівнюватиме 33649 млн. грн. Прогнозований темп росту за кредитним портфелем фізичних осіб складе 107,7 %. Сумарне збільшення кредитного

портфеля становитиме 7795 млн. грн., у результаті чого його прогнозований розмір станом на 31.12.2016 становитиме 225484 млн. грн. Очікуваний темп росту – 103,58 %.

Виходячи з наведеної методики у ході обрахунків було виявлено наступне:

- більш високі ризики банківська установа ПАТ «ОЩАДБАНК» несе при кредитуванні фізичних осіб, що підтверджує обрахований коефіцієнт варіації. Зазначена ситуація пояснюється великою долею незабезпечених кредитів у кредитному портфелі фізичних осіб;

- позитивне значення коваріації свідчить про те, що дохідність обох кредитних портфелів змінюється у одному напрямку. Прогнозується підвищення дохідності як за кредитним портфелем юридичних осіб, так і за кредитним портфелем фізичних осіб. Прогнозований темп підвищення дохідності складає 2,57 % від наявного розміру кредитного портфеля;

- коефіцієнт кореляції має позитивне значення, та свідчить про середній рівень зв'язку між двома портфелями. Позитивний зв'язок між двома групами активів свідчить про те, що прибутковість за ними змінюється у одному напрямку;

- прогнозується збільшення очікуваної дохідності від кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» на 680 млн. грн., у тому числі: від кредитування фізичних осіб – на 30 млн. грн.; від кредитування юридичних осіб – на 650 млн. грн.;

- прогнозується збільшення кредитного портфелю банківської установи на 7795 млн. грн, у тому числі: збільшення кредитного портфелю фізичних осіб на 2405 млн. грн., збільшення кредитного портфелю юридичних осіб на 5390 млн. грн.

Таким чином, виходячи з отриманих результатів можна зробити висновок, що впроваджений новий методичний підхід у політику управління кредитним портфелем банку вказує на позитивний напрямок змін та ефективність поточної кредитної політики, якої додержується керівництво ПАТ «ОЩАДБАНК».

Для зниження кредитних ризиків у ПАТ «ОЩАДБАНК» необхідно врахувати те, що розроблені заходи повинні бути комплексними, тобто спрямованими на мінімізацію ризиків кредитування як юридичних, так і фізичних осіб [4]. Особливу увагу слід звернути на ризики, що виникають при видачі кредитних карток населенню, адже даний вид кредитування передбачає видачу кредиту без забезпечення, а це, у свою чергу, підвищує ймовірність недоотримання прибутків за даним напрямом діяльності. Доцільним заходом є перегляд існуючої скорингової системи та заміну її на більш ефективну.

Висновки до розділу 3

Запропонована методика оцінки ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» надає можливість оцінити кредитний ризик, скоординувати роботу керівництва банку по зниженню існуючих кредитних ризиків та сформуванню такого кредитного портфеля, який би міг вважатися найбільш оптимальним з огляду на зовнішні обставини та можливості установи.

Задача оптимізації кредитного портфеля полягає у виборі такого розподілу коштів між активами, при якому відбувається максимізація прибутку при заданих обмеженнях на рівень ризику.

Запропонована методика дозволяє оцінити як загальну ефективність кредитного портфеля, так і окремих його складових, які виділені за напрямками кредитування юридичних та фізичних осіб. Зазначена диверсифікація надає можливість визначити найбільш перспективний напрямок кредитування банківській установі.

В процесі впровадження нового методичного підходу для безпосередньої оцінки ефективності управління кредитною діяльністю ПАТ «ОЩАДБАНК» було виявлено, що поточний стан управління кредитними

операціями знаходиться на високому рівні, який забезпечить подальше зростання розміру кредитного портфеля та доходів від надання кредитів.

ВИСНОВКИ

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку.

Проведення послідовних та грамотних управлінських заходів, пов'язаних з організацією ефективної кредитної діяльності банківської установи, є важливою умовою забезпечення прибуткової діяльності банківської установи.

Аналіз кредитної діяльності доцільно проводити в такій послідовності:

- 1) аналізуються масштаби кредитної діяльності банку порівняно з попередніми періодами;
- 2) оцінюється погашення наданих позик;
- 3) проводиться кількісне оцінювання структури кредитного портфеля залежно від різноманітних класифікаційних ознак;
- 4) аналізується рентабельність та прибутковість кредитних операцій;
- 5) оцінюється ефективність управління кредитним портфелем банку.

З метою зменшення банківських ризиків Національний банк установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. До них належать нормативи Н7, Н8, Н9, Н10.

За даними оцінки фінансового стану банку можемо зазначити, що ПАТ «ОЩАДБАНК» справедливо визнано абсолютним лідером серед інших банків в Україні. Отримані результати аналізу фінансового стану ПАТ «ОЩАДБАНК» свідчать про значну фінансову стійкість банківської установи, адже всі основні показники фінансової стійкості та ділової активності, взяті для аналізу, знаходяться в межах оптимальних значень.

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу

спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому. У динаміці кредитна активність ПАТ «ОЩАДБАНК» має тенденцію до зниження, що є позитивним явищем (за аналізований період питома вага кредитів у загальних активах знизилася на 2,35 в.п. або на 3,11%).

За результатами 2022 р., ефективність управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» знизилась на 1,016 (або на 29,62 %). Головною причиною зниження було перевищення облікової ставки НБУ над дохідністю кредитного портфеля у 2022 році на 6,29 в.п., що призвело до негативного значення коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем банку та становило -0,42 станом на 31.12.2022 р.

Проаналізувавши фактори впливу на коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 рр., можемо констатувати, що скорочення різниці між дохідністю кредитного портфеля та безризиковою ставкою призвело до зниження ефективності кредитної діяльності банку на 1,004.

В свою чергу зростання обсягів резервів на знецінення кредитів банку та одночасне зростання обсягів кредитування в сукупності також дало негативний вплив на ефективність кредитної діяльності банку, що призвело до її падіння на 0,012.

Розрахунки нормативів кредитного ризику свідчать, що протягом досліджуваного періоду показники, які визначають ризиковість кредитних операцій банківської установи було дотримано у межах нормативних значень, що свідчить про ефективний ризик-менеджмент у сфері кредитного ризику ПАТ «ОЩАДБАНК».

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що фінансова криза в країні та внутрішні фактори мали негативний вплив на ефективність кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК». На

зниження коефіцієнту ефективності найбільше вплинуло скорочення різниці між дохідністю кредитного портфеля та обліковою ставкою НБУ.

Тож, залишається пріоритетним питання щодо підвищення ефективності управління кредитною діяльністю банку для забезпечення стабільного та успішного його функціонування.

Виходячи із наявного стану управління кредитним портфелем ПАТ «ОЩАДБАНК», було запропоновано методику оцінки ефективності управління кредитним портфелем банківської установи. Зазначена методика надає можливість оцінити кредитний ризик, скоординувати роботу керівництва банку по зниженню існуючих кредитних ризиків та сформувати такий кредитний портфель, який би міг вважатися найбільш оптимальним з огляду на зовнішні обставини та можливості установи.

Виходячи з наведеної методики у ході обрахунків було виявлено наступне:

- більш високі ризики банківська установа ПАТ «ОЩАДБАНК» несе при кредитуванні фізичних осіб, що підтверджує обрахований коефіцієнт варіації. Зазначена ситуація пояснюється великою долею незабезпечених кредитів у кредитному портфелі фізичних осіб;

- позитивне значення коваріації свідчить про те, що дохідність обох кредитних портфелів змінюється у одному напрямку. Прогнозується підвищення дохідності як за кредитним портфелем юридичних осіб, так і за кредитним портфелем фізичних осіб. Прогнозований темп підвищення дохідності складає 2,57 % від наявного розміру кредитного портфеля;

- коефіцієнт кореляції має позитивне значення, та свідчить про середній рівень зв'язку між двома портфелями. Позитивний зв'язок між двома групами активів свідчить про те, що прибутковість за ними змінюється у одному напрямку;

- прогнозується збільшення очікуваної дохідності від кредитної діяльності ПАТ «ОЩАДБАНК» на 680 млн. грн., у тому числі: від

кредитування фізичних осіб – на 30 млн. грн.; від кредитування юридичних осіб – на 650 млн. грн.;

– прогнозується збільшення кредитного портфелю банківської установи на 7795 млн. грн, у тому числі: збільшення кредитного портфелю фізичних осіб на 2405 млн. грн., збільшення кредитного портфелю юридичних осіб на 5390 млн. грн.

Таким чином, виходячи з отриманих результатів можна зробити висновок, що впроваджений новий методичний підхід у політику управління кредитним портфелем банку вказує на позитивний напрямок змін та ефективність поточної кредитної політики, якої додержується керівництво ПАТ «ОЩАДБАНК».

Для зниження кредитних ризиків у ПАТ «ОЩАДБАНК» необхідно врахувати те, що розроблені заходи повинні бути комплексними, тобто спрямованими на мінімізацію ризиків кредитування як юридичних, так і фізичних осіб. Особливу увагу слід звернути на ризики, що виникають при видачі кредитних карток населенню, адже даний вид кредитування передбачає видачу кредиту без забезпечення, а це, у свою чергу, підвищує ймовірність недоотримання прибутків за даним напрямом діяльності. Доцільним заходом є перегляд існуючої скорингової системи та заміну її на більш ефективну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с. ISBN 978-966-423-573-7.
2. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
3. Банківська система : підручник / О.М. Тридід, Б.В. Самородов, І.М. Вядрова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 536 с.
4. Банківське кредитування. Опитування про умови банківського кредитування, II квартал 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya-ii-kvartal-2023-roku>.
5. Бурлаєнко Т. І. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ / Т. І. Бурлаєнко. // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. С. 767.
6. Бюлетень Національного банку України. Статистичні матеріали. URL: <http://bank.gov.ua>.
7. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
8. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: підручник. Київ: Знання, 2018. 564 с.
9. Волкова В. В. Практичне застосування моделі оцінки ризику кредитного портфелю банку / В. В. Волкова, Н. І. Волкова // Финансы, учет, банки. 2018. Вып. 1. С. 70-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2014_1_11
10. Гроші та кредит: навч. посіб. для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Ч. 2.

Кредит / І. Л. Шевчук, Т. О. Ставерська, О. В. Жилякова, О. П. Близнюк. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2019. 186 с.

11. Гроші та кредит: навч. посіб. для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Ч. 1. Гроші. / Шевчук І.Л., Ставерська Т.О., Жилякова О.В. та ін. / Х. : Видавець Іванченко І.С., 2018. 271 с.

12. Гроші та кредит: підручник / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.

13. Доценко І. О. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ / І. О. Доценко, В. В. Доценко. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. С. 97.

14. Дуброва Н. П. Кредитна політика комерційного банку / Н. П. Дуброва, А. О. Тріль // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» . 2018. № 3(2). С. 59-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_3%282%29__16

15. Данилишин Б. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-kredytuvannyav-ukrayini>.

16. Жежерун Ю.В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Фінансовий простір. 2019. № 2 (34). С. 4150. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/article/view/693/767>.

17. Затворницький К.С. Критерії оцінки якості кредитного портфеля банку. Фінансовий простір. 2018. № 4. С. 99-108.

18. Іршак О.С. ,Лещук І.Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору економіки. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 145-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_34_32.

19. Кремень В.М., Кремень О.І., Гуляєва Л.П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Проблеми економіки. 2020. № 3(45). С. 176–183.

20. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П. Банківське право: навчальний посібник / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Кривий Ріг : ДЮІ, 2020. 172 с.
21. Калусенко В.В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 1. С.63-78
22. Кредитна політика комерційного банку та стратегії її реалізації / О. П. Рибалко. // Інтелект ХХІ. 2018. С. 120.
23. Коваленко В. В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків / В. В. Коваленко // Регіональна економіка та управління. 2018. - № 1 (08). С. 60-63.
24. Ковальчук К.Ф., Архирейська Н.В., Валенюк Н.В. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. Дніпро: НМетАУ, 2018. 135 с.
25. Косов А.С. Міжнародний досвід регулювання банківської ліквідності та можливості його реалізації в Україні / Косов А.С.. URL :http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/51.pdf
26. Кушнар'ова А. А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку / А. А. Кушнар'ова // Modern economics. 2017. № 6. С. 113-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_6_15
27. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності. Навчальний посібник К.: Центр учбової літератури. 2018. 485 с.
28. Марич М.Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку / Марич М.Г., Марич А.В. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf>
29. Методика розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): схвалено рішенням Правління Національного банку України від 15.02.2018р. № 101-рш. в редакції від 04.09.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18#Text>
30. Методика оцінки активів банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних: затверджено Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 08.12.2016 № 2707. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0066-17#Text>

31. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління Національного банку України від 02.06.2009 N 315. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/Method_15122017_803-rsh_economic_ratios

32. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: затверджено Постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361 в редакції від 21.06.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text>

33. Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: затверджено Постановою Правління Національного банку України від 18.07.2019 р. № 97 в редакції від 18.04.2020р. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

34. Портфельний ризик і методи його зниження. URL: https://pidru4niki.com/1484102863326/investuvannya/portfelniy_rizik_metodi_yogo_znizhennya.

35. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

36. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016р. № 351 в редакції від 07.03.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n33>

37. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. Редакція 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

38. Про заставу [Електронний ресурс] : Закону України від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.

39. Про кредитну політику ПАТ «ОЩАДБАНК»: Положення, затверджене рішенням Правління ПАТ «ОЩАДБАНК» від 20.06.2001 №1325.

40. Про порядок кредитування: Положення, затверджене рішенням Правління ПАТ КБ «ОЩАДБАНК» від 24.07.2001 № 1475.

41. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Інструкція НБУ від 28.08.2001 № 368. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_16072017_78.

42. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів: Положення НБУ від 08.09.2011 N 306. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_28122017_146.

43. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «ОЩАДБАНК» за 2020 рік. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>.

44. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «ОЩАДБАНК» за 2021 рік. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>.

45. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «ОЩАДБАНК» за 2022 рік. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>.

46. Статистика індикаторів фінансової стійкості/Офіційний сайт Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575.

47. Стечишин Т.Б., Малахова О.Л. Банківська справа: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 404 с.

48. Суханова А. В. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами / А. В. Суханова, Н. О. Пухальська, Б. С. Черній. // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. С. 825.

49. Ушакова О.А. Банківські операції: навч.посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с. ISBN 978-966-327-501-7.

50. Фінансовий менеджмент у банку. Навч.посіб./Журавльова Т.О., Макаренко Ю.П.,Турова Л.Л., Сірко А.Ю. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 - Звіт про фінансовий стан на кінець дня 31.12.2020, 2021 та 2022 року ПАТ «ОЩАДБАНК», млн.грн

Рядок	Найменування статті	2020р.	2021р.	2022р.
1	2	3	4	5
АКТИВ				
	Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	21221	14447	29184
	Заборгованість інших банків	13185	13321	3365
	Кредити та аванси клієнтам (Резерв на знецінення кредитів)	133604 (20616)	159173 (21541)	189314 (28375)
	Вбудовані похідні фінансові активи	3816	19978	30673
	Інвестиції у дочірні компанії	1257	435	435
	Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	440	981	1734
	Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення	72	142	216
	Передоплата з поточного податку на прибуток	-	142	98
	Приміщення, вдосконалення орендованого майна, обладнання та нематеріальні активи	2813	3003	2857
	Інші фінансові активи	166	797	238
	Інші активи	268	148	306
	Активи, утримувані для продажу	-	246	191
	Всього активів	176842	212813	258611
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
	Заборгованість перед НБУ	3472	18357	27079
	Заборгованість перед іншими банками та іншими фінансовими організаціями	4157	3433	4628
	Кошти клієнтів	130754	140680	177974
	Власні боргові цінні папери та інші позикові кошти	11079	8111	9271
	Вбудовані похідні фінансові зобов'язання	-	10047	-
	Поточне зобов'язання з податку на прибуток	29	7	-
	Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	852	737	933
	Резерви зобов'язань та відрахувань, інші фінансові та нефінансові зобов'язання	889	1834	2169

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5
	Субординований борг	3071	5110	9047
	Всього зобов'язань	154303	188316	231101
КАПІТАЛ				
	Акціонерний капітал	16352	18101	21257
	Емісійний дохід	20	20	23
	Внески у капітал, отримані за випущені, але не зареєстровані нові акції	-	1000	-
	Резерв переоцінки приміщень	479	523	506
	Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу	371	805	1421
	Нерозподілений прибуток	5317	4048	4303
	Всього капіталу	22539	24497	27510
	Всього зобов'язань та капіталу	176842	212813	258611

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Структура та динаміка погашення наданих позик ПАТ «ОЦАДБАНК» з 2020 р. по 2022 р.

Показники	Значення станом на						Абсолютний приріст, млн.грн			Темп росту, %		
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		за попередній період		за період аналізу	за попередній період		за період аналізу
	сума, млн.грн.	питома вага, %	сума, млн.грн.	питома вага, %	сума, млн.грн.	питома вага, %	2021 р.	2022 р.		2021 р.	2022 р.	
Кредити надані, всього	154220	100	180714	100	217689	100	26494	36975	63469	117,18	120,46	141,15
У т.ч.: поточна (непрострочена) заборгованість	109938	71,29	115828	64,09	123011	56,51	5890	7183	13073	105,36	106,20	111,89
прострочені, але незначені кредити	2552	1,65	2458	1,36	5501	2,53	-94	3043	2949	96,32	223,80	215,56
сумнівні до повернення	41730	27,06	62428	34,55	89177	40,97	20698	26749	47447	149,60	142,85	213,70

Додаток В

Структура кредитного портфеля банку за різними ознаками

Таблиця В.1 - Структура кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за видами кредитів за період з 2020 по 2022 рр.

Найменування статті	Значення станом на						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу	у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу
	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	2021 р.	2022 р.		2021 р.	2022 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредити юридичним особам	124080	80,46	149113	82,51	183864	84,46	25033	34751	59784	120,17	123,31	148,18
Кредити фізичним особам - кредитні картки	21900	14,20	22092	12,22	20884	9,59	192	-1208	-1016	100,88	94,53	95,36
Іпотечні кредити фізичних осіб	3373	2,19	5228	2,89	8099	3,72	1855	2871	4726	155,00	154,92	240,11
Кредити фізичним особам на придбання авто	301	0,20	232	0,13	261	0,12	-69	29	-40	77,08	112,50	86,71

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Споживчі кредити фізичним особам	710	0,46	171	0,09	88	0,04	-539	-83	-622	24,08	51,46	12,39
Інші кредити фізичним особам	947	0,61	1141	0,63	1648	0,76	194	507	701	120,49	144,43	174,02
Кредити підприємствам МСБ	2318	1,50	2075	1,15	2252	1,03	-243	177	-66	89,52	108,53	97,15
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від фізичних осіб	493	0,32	410	0,23	264	0,12	-83	-146	-229	83,16	64,39	53,55
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від юридичних осіб	98	0,06	252	0,14	329	0,15	154	77	231	257,14	130,56	335,71
Усього кредитів	154220	100,00	180714	100,00	217689	100,00	26494	36975	63469	117,18	120,46	141,15
Резерв під знецінення кредитів	20616	-	21541	-	28375	-	925	6834	7759	104,49	131,73	137,64
Усього кредитів за мінусом резервів	133604	-	159173	-	189314	-	25569	30141	55710	119,14	118,94	141,70

Продовження додатку В

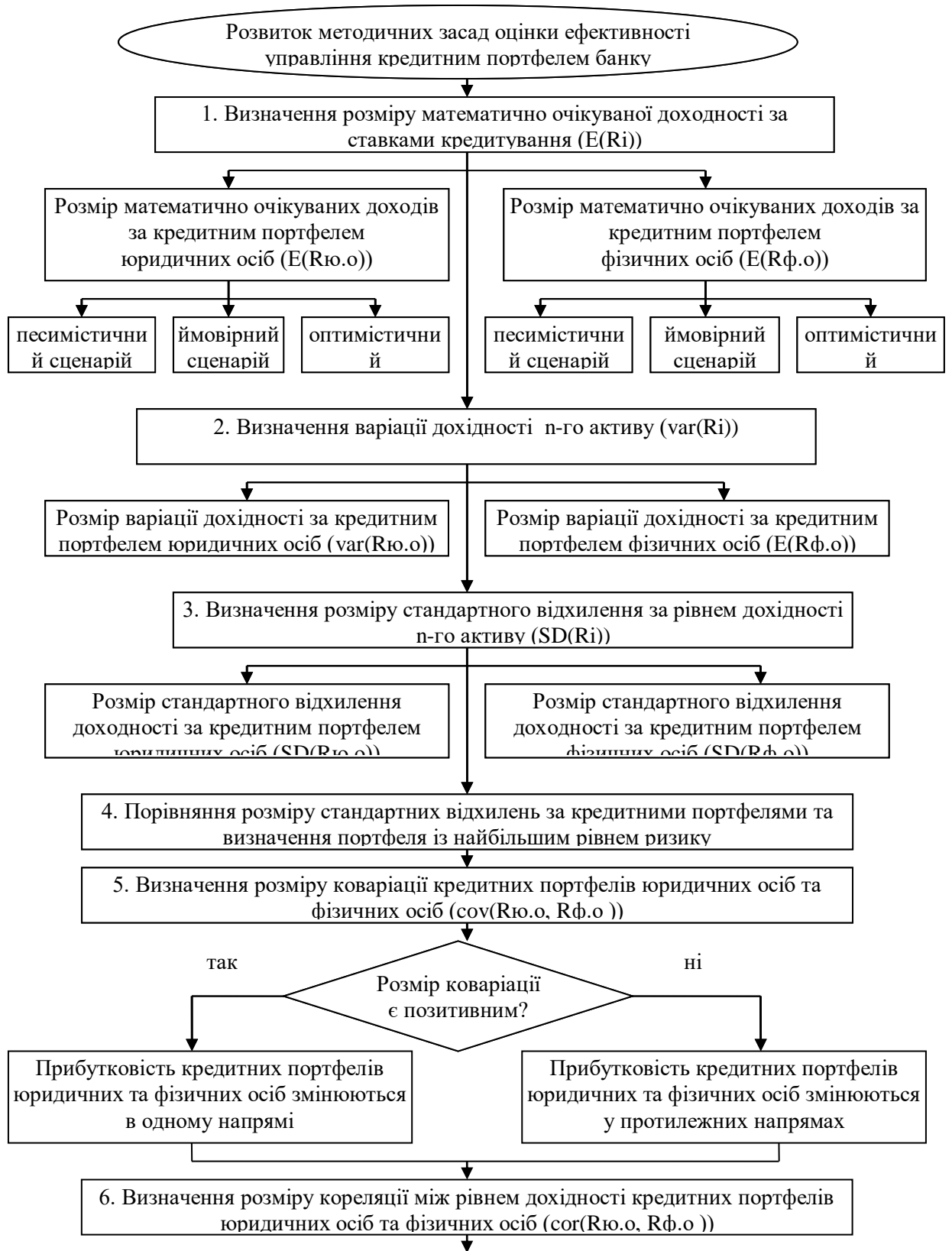
Таблиця В.2 - Структура кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» за видами економічної діяльності за період з 2020 по 2022 рр.

Найменування статті	Значення станом						Абсолютний приріст, тис.грн			Темп росту, %		
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу	у порівнянні з попереднім роком		За період аналізу
	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	сума, млн.грн	питома вага, %	2021 р.	2022 р.		2021 р.	2022 р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Торгівля нафтопродуктами	42510	27,56	40603	22,47	40645	18,67	-1907	42	-1865	95,51	100,10	95,61
Кредити фізичним особам	27724	17,98	29273	16,20	31244	14,35	1549	1971	3520	105,59	106,73	112,70
Виробництво та торгівля феросплавами	18649	12,09	24807	13,73	32508	14,93	6158	7701	13859	133,02	131,04	174,31
С/г, с/г машинобудування та харчова промисловість	17029	11,04	21872	12,10	29502	13,55	4843	7630	12473	128,44	134,88	173,25
Промислове виробництво та хімічна промисловість	16312	10,58	21408	11,85	27757	12,75	5096	6349	11445	131,24	129,66	170,16
Комерційна діяльність, фінансові операції та торгівля цінними паперами	7058	4,58	10744	5,95	17627	8,10	3686	6883	10569	152,22	164,06	249,74
Авіаперевезення	5508	3,57	9411	5,21	14136	6,49	3903	4725	8628	170,86	150,21	256,64

Продовження таблиці В.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Гірськолижний курорт, туризм та футбольні клуби	4678	3,03	6780	3,75	8329	3,83	2102	1549	3651	144,93	122,85	178,05
Будівництво нерухомості	5951	3,86	6690	3,70	7809	3,59	739	1119	1858	112,42	116,73	131,22
Підприємства малого та середнього бізнесу (МСБ)	2318	1,50	2075	1,15	2252	1,03	-243	177	-66	89,52	108,53	97,15
Інше	6483	4,20	7051	3,90	5880	2,70	568	-1171	-603	108,76	83,39	90,70
Всього кредитів	154220	100,00	180714	100,00	217689	100,00	26494	36975	63469	117,18	120,46	141,15

Додаток Г

Продовження додатку Г

Рисунок Г.1 - Алгоритм проведення оцінки ефективності кредитного портфеля банку ПАТ «ОЩАДБАНК» з урахуванням нових методичних засад

Додаток Д

Таблиця Д.1 - Структура кредитного портфеля ПАТ «ОЩАДБАНК» у розрізі кредитування фізичних та юридичних осіб за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 року

Вид заборгованості	Дата									Зміна за період (+, -), млн. грн.
	31.12.2020			31.12.2021			31.12.2022			
	сума, млн.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	сума, млн.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	сума, млн.грн	середнь-озважена річна відсоткова ставка, %	очікуваний річний дохід	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кредитна заборгованість юридичних осіб	126496	12,7	16065	151440	13,8	20899	186445	16,3	30391	14326
Кредитна заборгованість фізичних осіб	27724	27,4	7596	29274	26,8	7845	31244	27,0	8436	840
Всього кредитний портфель банку	154220	-	23661	180714	-	28744	217689	-	38826	15165

Продовження додатку Д

Таблиця Д.2 - Розрахунок показника дохідності кредитного портфеля у грошовому вираженні банку ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 року

Вид заборгованості	Дата											
	31.12.2020				31.12.2021				31.12.2022			
	сума, млн.грн	пито-ма вага, %	очікувани й річний дохід, млн.грн	Rp, млн.грн.	сума, млн.грн	пито-ма вага, %	очікувани й річний дохід, млн.грн	Rp, млн.грн.	сума, млн.грн	пито-ма вага, %	очікувани й річний дохід, млн.грн	Rp, млн.грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредитна заборгованість юридичних осіб	126496	82,0	16065	13173	151440	83,8	20899	17513	186445	85,6	30391	26015
Кредитна заборгованість фізичних осіб	27724	18,0	7596	1367	29274	16,2	7845	1271	31244	14,4	8436	1215
Всього кредитний портфель банку	154220	100,0	23661	14540	180714	100,0	28744	18784	217689	100,0	38826	27230

Продовження додатку Д

Таблиця Д.3 - Розрахунок показника дохідності кредитного портфеля за відсотковими ставками банку ПАТ «ОЩАДБАНК» за період з 31.12.2020 по 31.12.2022 року

Вид заборгованості	Дата								
	31.12.2020			31.12.2021			31.12.2022		
	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування дохідності, %	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування дохідності, %	середньозважена річна відсоткова, %	питома вага, %	математичне очікування дохідності, %
Кредитування юридичних осіб	12,7	82,0	10,4	13,8	83,8	11,6	16,3	85,6	14,0
Кредитування фізичних осіб	27,4	18,0	4,9	26,8	16,2	4,3	27,0	14,4	3,9
Разом за кредитним портфелем	-	100,0	15,3	-	100,0	15,9	-	100,0	17,8

